

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Факультет управління, економіки та права

КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ТОРГІВЛІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: **«ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ
ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконав: студент II курсу, групи ПТ-61

Спеціальності 076 «Підприємництво та
торгівля»
(шифр і назва)

Кузьмич Назарій Іванович

Керівник: **Зеліско Н.Б., к.е.н., доцент**
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

**ЛЬВІВ-ДУБЛЯНИ
2025**

АНОТАЦІЯ

Кузьмич Н.І. Економічна оцінка сучасного стану органічного виробництва в умовах Львівської області

Кваліфікаційна робота присвячена економічній оцінці сучасного стану органічного виробництва у Львівській області. У дослідженні обґрунтовано важливість розвитку органічного виробництва для місцевої економіки, враховуючи екологічні, соціальні та економічні переваги, які цей сектор забезпечує в умовах регіонального розвитку. Проаналізовано сучасний стан органічного агровиробництва в області, основні напрямки його розвитку, динаміку зростання та проблеми, що стримують розширення цього сектора. В роботі наведено статистичні дані щодо площ, зайнятих під органічні культури, обсягів виробництва, а також досліджено чинники, що впливають на економічну ефективність органічного виробництва в регіоні. Особливу увагу приділено аналізу рентабельності органічного виробництва порівняно з традиційним, оцінці ринкових перспектив, а також ролі державної підтримки та міжнародних стандартів сертифікації. Розроблені рекомендації спрямовані на підвищення ефективності органічного виробництва у Львівській області, зокрема через удосконалення системи збуту, популяризацію продукції та підвищення обізнаності споживачів. Результати роботи можуть бути корисними для державних органів, виробників та інвесторів, зацікавлених у розвитку органічного сільського господарства.

SUMMARY

Kuzmych N.I. Economic assessment of the current state of organic production in the conditions of Lviv region

The thesis is devoted to the economic assessment of the current state of organic production in the Lviv region. The research substantiates the importance of developing organic production for the local economy, considering the environmental, social, and economic benefits that this sector offers in the context of regional development. The study analyzes the current state of organic agriculture in the region, the main directions of its development, growth dynamics, and challenges that hinder the expansion of this sector. The paper provides statistical data on land areas allocated for organic crops, production volumes, and examines the factors affecting the economic efficiency of organic production in the region. Special attention is paid to profitability analysis of organic production compared to traditional farming, an assessment of market prospects, as well as the role of government support and international certification standards. The developed recommendations are aimed at enhancing the efficiency of organic production in the Lviv region, particularly through improved distribution systems, product promotion, and increased consumer awareness. The results of this work may be useful for government agencies, producers, and investors interested in the development of organic agriculture.

УДК 631.147

Кузьмич Н.І. Економічна оцінка сучасного стану органічного виробництва в умовах Львівської області. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». Львівський національний університет природокористування, 2024.

У роботі розкрито сутність економічного потенціалу виробництва органічної продукції, який формується комплексом таких складових, як ресурсний, виробничий та ринковий потенціали. Розроблено методичні підходи до його оцінки. Встановлено, що першочергову роль у ресурсному потенціалі органічного виробництва відіграє природний потенціал, зокрема якість ґрунтів.

Розглянуто останні дослідження на тему органічного сільського господарства. Представлено узагальнене поняття органічного сільського господарства. Формування стратегії органічного виробництва сільськогосподарської продукції, передбачає кілька основних етапів: уточнення місії підприємства, оцінка сильних та слабких сторін, визначення мети та ключових проблем, розроблення варіантів розвитку підприємства, вибір стратегії та складання програми дій, моніторинг реалізації стратегії.

Відзначено основні етапи формування стратегії органічного виробництва. Виокремлено основні фактори, що впливають на розвиток органічного сільського господарства. Проаналізовано результати вітчизняних та іноземних досліджень стосовно переваг від переходу до органічного сільського господарства. Вітчизняний досвід ведення органічного сільського господарства показав, що ґрунтозахисні технології потребують менше часу на обробіток ґрунту порівняно з конвенційними, менше пального та у десятки разів менше мінеральних добрив.

Ключові слова: органічне виробництво, економічна оцінка, Львівська область, рентабельність, державна підтримка, аграрний сектор.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	7
1.1. Сутність органічного виробництва у сільському господарстві	7
1.2. Нормативно-правові аспекти органічного виробництва	13
1.3. Методика економічної оцінки органічного виробництва	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	24
2.1. Загальна характеристика розвитку органічного виробництва у Львівській області	24
2.2. Структурні зміни в органічному агровиробництві під час війни	31
2.3 Економічна оцінка органічного виробництва Львівщини	38
РОЗДІЛ 3. Стратегічні напрямки розвитку органічного аграрного виробництва	42
3.1. Стратегії збільшення органічного виробництва та зміцнення позицій України на міжнародному ринку	42
3.2. Упровадження світового досвіду розвитку органічного агровиробництва в Україні	50
3.3 Можливості застосування інформаційних технологій в органічному аграрному виробництві	58
3.4 Формування стратегічного розвитку органічного виробництва в методичним підходом SWOT та PEST аналізу	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкової економіки, поглиблення глобалізації і трансформаційних процесів, підвищення вимог до якості та безпечності продовольства і збереження навколишнього середовища, нераціональний розподіл та неефективне використання наявних ресурсів зумовлюють необхідність ефективного використання існуючого потенціалу виробництва органічної продукції на національному та регіональному рівнях. Для того щоб покращити економічну ефективність сільськогосподарськими підприємствами здебільшого користуються інтенсивними технологіями виробництва, котрі передбачають широке використання хімічних добрив, пестицидів, антибіотиків, гормонів, тощо. За допомогою даних методів можна отримати вигіднішу сільськогосподарську продукцію у короткостроковій перспективі, за товарним виглядом та врожайністю. Також такі методи забезпечують високу прибутковість, хоча не потрібно виключати ряд негативних довгострокових явищ: руйнування екологічної інфраструктури локального середовища; забруднення навколишнього природного середовища шкідливими речовинами; негативний вплив на кінцевих споживачів через залишків пестицидів, антибіотиків, гормонів та інших речовин; вплив шкідливих хімічних речовин на працівників сільськогосподарських підприємств.

Альтернативою інтенсифікації сільськогосподарського господарства є впровадження органічного виробництва, основними принципами якого є заборона використання хімічних засобів захисту рослин, обмеження застосування синтетичних мінеральних добрив, гормонів тощо. Органічне сільське господарство не лише сприяє збереженню та відновленню природних ресурсів, а й є джерелом безпечних для здоров'я людини та високоякісних продуктів харчування.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є окреслення теоретичних та методичних підходів до економічної оцінки виробництва органічної продукції сільського господарства у Львівській області.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- розглянути останні дослідження на тему органічного сільського господарства.
- представити узагальнене поняття органічного сільського господарства.
- сформувати стратегію органічного виробництва сільськогосподарської продукції, що передбачає кілька основних етапів: уточнення місії підприємства, оцінка сильних та слабких сторін, визначення мети та ключових проблем, розроблення варіантів розвитку підприємства, вибір стратегії та складання програми дій, моніторинг реалізації стратегії.
- відзначити основні етапи формування стратегії органічного виробництва.
- виокремити основні фактори, що впливають на розвиток органічного сільського господарства.
- проаналізувати результати вітчизняних та іноземних досліджень стосовно переваг від переходу до органічного сільського господарства.

Вітчизняний досвід ведення органічного сільського господарства показав, що ґрунтозахисні технології потребують менше часу на обробіток ґрунту порівняно з конвенційними, менше пального та у десятки разів менше мінеральних добрив.

Об'єктом дослідження є процеси котрі формують та розвивають органічне сільськогосподарське виробництво у Львівській області

Предметом дослідження став комплекс теоретичних і практичних принципів формування і розвитку сільського органічного господарства у Львівській області.

Методи дослідження: спостереження, порівняння, анкетне опитування, аналіз і синтез, узагальнення.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів кожен з яких має не менше двох підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

1.1 Сутність органічного виробництва у сільському господарстві

Органічне сільське господарство є перспективним напрямом аграрної галузі, що має значний економічний, соціальний та екологічний потенціал. Хоча розвиток органічного виробництва в Україні виглядає багатообіцяючим завдяки зростанню його частки в загальному обсязі сільськогосподарської продукції та великим можливостям для розширення як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, існують певні перешкоди. Основні труднощі пов'язані з недостатньо обґрунтованими економічними параметрами діяльності, що стримує розвиток органічних господарств, а також з нерозвиненою ринковою інфраструктурою для органічної продукції, що обмежує диверсифікацію діяльності сільськогосподарських підприємств.

Органічне сільське господарство представляє собою комплексну систему управління виробництвом, яка сприяє зміцненню здоров'я агроєкосистем, зокрема підтримці біорізноманіття, природних циклів і біологічної активності ґрунту. Ця система робить акцент на застосуванні внутрішніх методів управління, які більше підходять для місцевих умов, порівняно із зовнішніми аграрними ресурсами. Вона працює за рахунок агрономічних, біологічних і механічних методів, де це можливо, та уникає використання синтетичних матеріалів, що дозволяє зберегти цілісність природних процесів всередині системи [1].

Розробка стратегії органічного виробництва сільськогосподарської продукції включає кілька ключових етапів: уточнення місії компанії, оцінку її сильних і слабких сторін, визначення цілей та основних проблем, опрацювання можливих шляхів розвитку, вибір оптимальної стратегії, створення плану дій і моніторинг її реалізації. Зокрема, SWOT-аналіз у сфері органічного аграрного

виробництва спрямований на виявлення сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз, які можуть бути корисними для стратегічного планування підприємства [2].

Розглядаючи термінологічне значення органічного виробництва у сільському господарстві, доцільно визначити значення етимології усіх варіантів цього комплексного поняття.

Таблиця 1.1 Основні етапи розвитку органічної продукції в світі

Етап	Основні характеристики етапу розвитку
60–70-ті роки ХХ ст. Зародження ідеї виробництва органічної продукції	1. Зародження органічного руху як ідеї, в основі якої лежить турбота про довкілля та здоров'я людини. 2. Початок формування певних груп виробників, які поступово переходять на виробництво продуктів, вирощених без використання хімікатів. Натуральне виробництво стає переважаючим, формуються перші спеціалізовані точки продажу – міні-магазини
80–90-ті роки ХХ ст. Популяризація, формування попиту на органічну продукцію	1. Спостерігається активізація екологічних поглядів серед населення. 2. З'являється значний попит на продукцію органічного виробництва і, як наслідок, формується спеціалізований ринок, де активними учасниками є новостворені органічні виробники. Відкриваються магазини з органічною сільськогосподарською продукцією.
90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. Розвиток і стандартизація ринку екологічної продукції	1. Спостерігається стабільне підвищення зацікавленості в ринку органічної продукції. Починається регулювання ринку з боку урядів держав. 2. Формується система державного регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції. Запроваджуються системи сертифікації та національні стандарти. 3. Відзначається стабільний активний розвиток ринку та виробництва органічної продукції.

Згідно з визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), органічне сільське господарство являє собою виробничу систему, спрямовану на збереження здоров'я ґрунтів, екосистем і благополуччя людей. Ця система базується на природних екологічних процесах, біорізноманітті та природних циклах, притаманних місцевим умовам, і поєднує традиційні методи, інновації та наукові підходи для поліпшення навколишнього середовища, а також забезпечення справедливих соціальних відносин і високого рівня життя [1; 2]. Органічне сільське

господарство виконує численні функції, що відповідають потребам суспільства в різних сферах і підтримують ідеї сталого розвитку. Наприклад, у соціальному аспекті це сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню життєвого рівня та розвитку сільських територій, відкриваючи нові можливості для дрібних фермерських господарств.

Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», визначає поділ органічного виробництва на наступні види, що відображено на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Види органічного виробництва

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Українські та зарубіжні науковці розкривають зміст органічного сільського господарства через його основні характеристики. Так, Т. О. Чайка вважає, що органічне сільське господарство є багатофункціональною агроекологічною моделлю з певними цілями, принципами та методами, що базуються на плануванні та управлінні агроєкосистем, зокрема на соціальній функції землекористування [7]. Н. М. Головченко визначає органічне сільське господарство, враховуючи обмеження в технологічних і управлінських аспектах виробництва, та орієнтується на забезпечення продовольчої безпеки на основі екологічного, економічно доцільного та соціально значущого впливу на природу, щоб підтримувати якість життя населення. Це означає виконання екологічної, економічної та соціальної функцій [8]. О. В. Ковальова акцентує на

тому, що органічне виробництво має здійснюватися без використання антибіотиків, барвників та інших штучних добавок [9], зосереджуючи увагу на екологічних критеріях, які відображають екологічну функцію.

Як свідчить багаторічна практика багатьох розвинених країн, екологічні та соціальні переваги органічного землеробства очевидні і варті витрат. Ключові переваги, які виділив Ю. Дзядикевич у своїх дослідженнях, показано на рис. 1.2 [28].

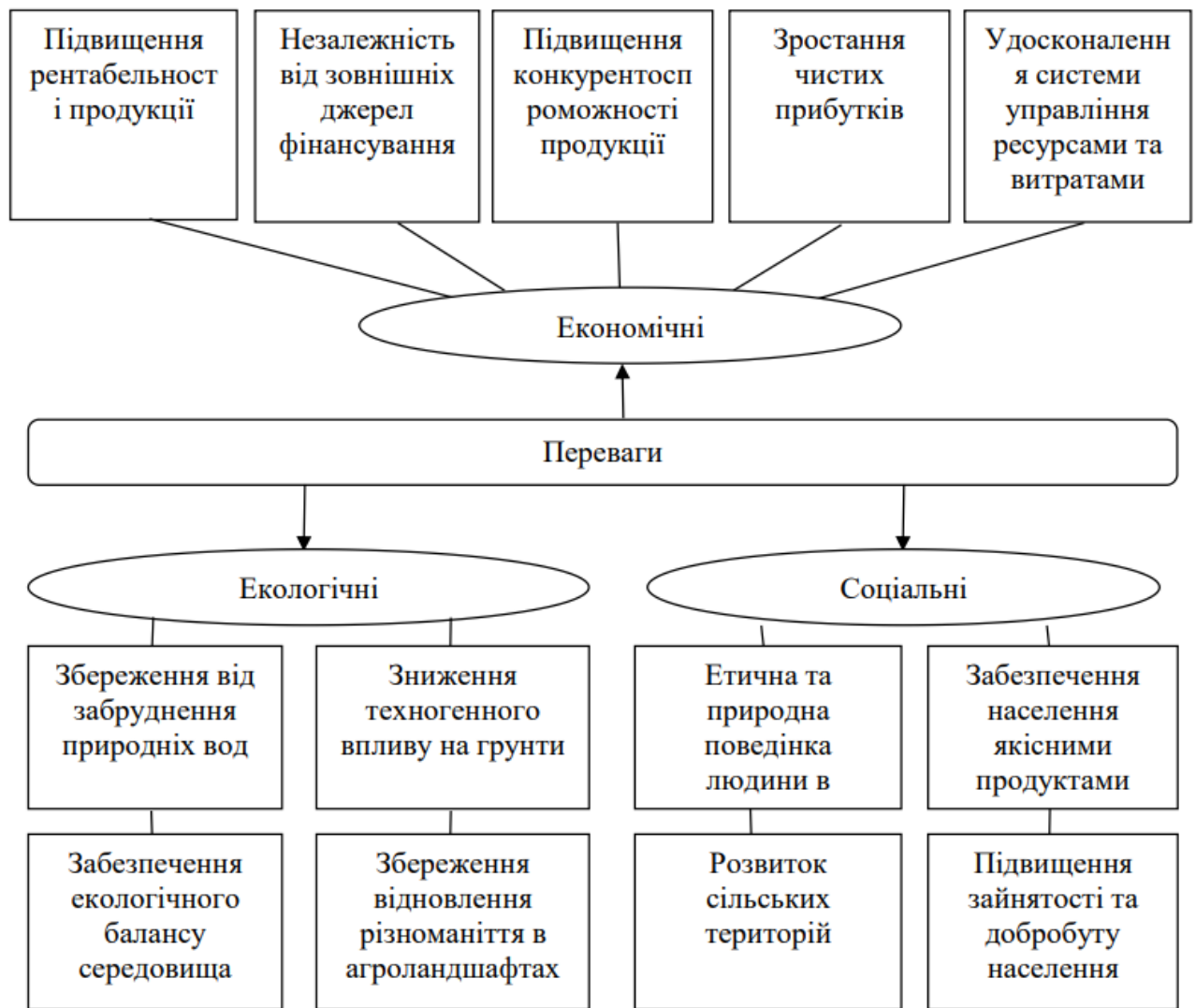

Рис. 1.2. Основні переваги використання органічного виробництва

*Джерело: сформовано автором

На думку В. І. Артиша [1], органічна продукція має відповідати таким критеріям:

- 1) не містити речовин, що негативно впливають на здоров'я людини;
- 2) вироблятися із застосуванням технологій, які мінімізують негативний

вплив на природне середовище;

3) гарантувати безпеку не лише для споживача, але й для довкілля, виконуючи тим самим екологічну функцію.

Науковець Р. Ф. Кантемиров зазначає, що органічне сільське господарство використовує сертифіковані методи ведення виробництва, у яких виключено застосування генетично модифікованих організмів, синтетичних добрив та хімічних засобів захисту рослин. Така система виробництва забезпечує замкнений цикл, що сприяє природо- та ресурсоощадному ефекту, реалізуючи екологічну функцію [11; 12]. Однак, питання оцінки придатності земель для органічного господарювання залишається недостатньо вивченим.

Альтернативним підходом до інтенсифікації сільськогосподарського виробництва є впровадження органічних методів господарювання, які базуються на принципах заборони використання хімічних засобів захисту рослин та обмеженні застосування синтетичних добрив, гормонів тощо. Органічне виробництво сприяє не тільки збереженню й відновленню природних ресурсів, а й забезпечує виробництво продуктів харчування, що є безпечними для здоров'я людини та відрізняються високою якістю. Важливим завданням сучасної вищої освіти є розвиток органічної освіти, яка має на меті вдосконалення сталого сільського господарства і підготовку фахівців у сфері органічного виробництва [14].

На сьогодні питанням розвитку органічного виробництва активно займаються економісти. Значний внесок у дослідження цієї сфери в Україні зробив Президент Федерації органічного руху України Є. В. Милованов. Його роботи присвячені багатьом аспектам розвитку органічного виробництва, включаючи досвід державної підтримки органічного сектору в інших країнах [17], переваги органічних продуктів порівняно з традиційними [18], роль органічного виробництва у розвитку сільських територій [15], важливість громадського руху для розвитку органічного сектору [19], а також вивчення національного та міжнародного ринків органічної продукції [16].

Водночас, на нашу думку, питання екологічно-органічної освіти молоді, як

важливого рушія сталого розвитку та ролі студентів у підтримці органічного виробництва, залишається недостатньо дослідженим.

Наразі аграрний сектор активно охоплює досягнення науково-технічного прогресу [3]. Без розвитку технологій брендингу трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці України, були б неможливими [8].

Питання органіки вже кілька років перебуває в центрі уваги світової спільноти [12]. Науковці мають власні погляди на поняття «готова продукція» та «органічна». Ними визначено напрями стратегії розвитку господарсько-аграрного сектору економіки у сфері органічного виробництва та надано класифікацію органічної продукції [13].

У статті Мінькової О.Г., Сакало О.М. та Горб О.О. представлено основну модель управління в органічному секторі економіки та виявлено, що для вирішення проблеми захисту органічного виробництва необхідно прийняти державний логотип та створити відповідний реєстр [21]. У статті Камінської А.І. [7] представлено світовий досвід розвитку органічного виробництва та визначено основні переваги органічного виробництва (екологічні, економічні та соціальні) [7]; у статті Артеменко Л.Б. акцентовано увагу на успішному досвіді основних країн, яким є успіх європейських країн у вітчизняному Кравчук І.І. та Орликовський М.О. у своєму дослідженні проаналізували майбутній розвиток європейського сільського господарства, використовуючи регуляторні підходи на державному рівні для стимулювання аграрних ринків [2]. Вони провели дослідження щодо індукованого розвитку сільського господарства та промисловості і довели, що сучасний сільськогосподарський прогрес є результатом незалежного процесу економічної та державної аграрної політики [9]. Мінькова О.Г., Калініченко А.В. та Галич О.А. у своїй роботі показали, що кількість впроваджень органічного землеробства та їх ефективність органічного землеробства є значною і сильно залежить від традицій та регіональних умов [20]; Галат Л.М. зробила детальний аналіз розвитку органічного плодоовочевого виробництва

Галат Л.М. провів детальний аналіз стану розвитку органічного

плодоовочівництва на сучасному етапі в Україні, визначив його місце на світовому ринку органічної продукції та висвітлив його у своїй статті [4]; Новак Н.П. та Ігнатенко М.М. у статті «Органічне молоко та молочні продукти на основі сучасних технологій у сфері аграрного менеджменту виступили за належний розвиток виробництва та покращення екологічної безпеки і конкурентоспроможності на українському та світовому ринках [22].

Ринки органічної продукції важливі як для виробників, так і для роздрібних торговців. Зміни з боку споживачів дають виробникам і ритейлерам поштовх до зміни ринкового середовища відповідно до поточних уподобань [5]. На сучасному етапі споживачі все більше цікавляться здоровим харчуванням і вдаються до вегетаріанства, особливо серед молоді [10]; у статті Ларіна Ю. [11] можна спостерігати характеристики споживачів органічної продукції та тенденції, пов'язані з продажем і споживанням органічної продукції [11]. Органічне виробництво наразі є найбільш альтернативним способом господарювання, спрямованим на економічне зростання [27; 28].

1.2 Нормативно-правові аспекти органічного виробництва

Історія органічного землеробства в Україні бере свій початок у 1990-х роках, коли перші фермери почали працювати на органічних землях, а з 2010 року органічне землеробство стрімко розвивається на тлі зростаючої екологічної стурбованості, підйому активного екологічного руху та збільшення попиту на органічну сировину в ЄС. Сьогодні в Україні існує низка організацій, які працюють у сфері органічного землеробства. Вони ведуть активну діяльність, організують професійні конференції та виставки, підтримують подальший розвиток фермерських господарств-членів та доносять свої інтереси до політиків, включаючи українських парламентарів.

Сільськогосподарські підприємства та регіони майже рівномірно розподілені по всій території України. Найбільші регіони, де практикується органічне землеробство, розташовані на південному сході Чорноморського

узбережжя, в регіонах, що особливо постраждали від війни у квітні 2022 року, а також у центральній та західній Україні. Основні регіони органічного землеробства для вирощування зернових та олійних культур знаходяться на півдні та північному сході.

За даними Міністерства промислового розвитку України, станом на 2020 рік в Україні налічувалося 549 сертифікованих органічних підприємств. З них 419 є сільськогосподарськими виробниками, які обробляють приблизно 460 000 га землі органічно. Це становить трохи більше 1% від загальної площі сільськогосподарських земель. Майже всі ці господарства сертифіковані відповідно до органічного законодавства ЄС.

В Україні існує низка органічних інспекційних органів, акредитованих відповідно до органічного законодавства ЄС. Найбільшим з них є «Органік Стандарт», який у 2020 році проінспектував майже 400 з 549 органічних підприємств України.

Навесні 2021 року український уряд оприлюднив постанову, яка встановлює ціль, що до 2030 року щонайменше 3% сільськогосподарських угідь мають бути органічними. Це відповідає 1,5 мільйонам гектарів. Щоб досягти цієї мети, український уряд прийняв ще один закон про органічне виробництво. Наш проект допоміг українському уряду в цій роботі. Термін «органічний», який використовується в Україні, тепер захищений українським законодавством.

Підтримка розвитку органічного сільськогосподарського виробництва є важливим елементом забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Здебільшого підтримка розвитку органічного сільськогосподарського виробництва від держави представлена у вигляді взаємопов'язаних підрозділів (рис. 1. 3).

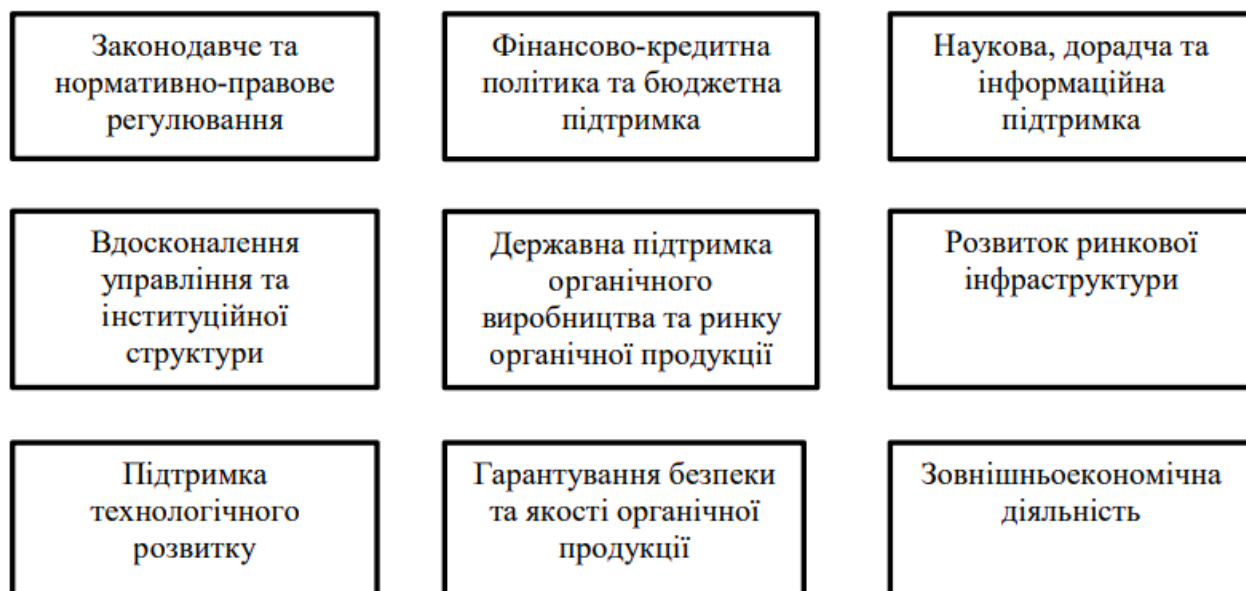

Рис. 1.3. Державна підтримка розвитку органічного виробництва

Сформовано автором на основі [16; 35]

Після необхідних подальших кроків, а саме затвердження органічних інспекційних органів та створення бази даних органічного насіння, план роботи Уряду на цей рік включав сертифікацію перших фермерських господарств відповідно до українського закону про органічне виробництво.

Постанова Ради (ЄС) No 834/2007 від 28 червня 2007 року є основним законодавчим актом ЄС, який регулює відносини в сфері органічного виробництва. Ця постанова визначає «органічне виробництво як цілісну систему господарювання та виготовлення продуктів харчування, котра в собі поєднує визначні практики з погляду на збереження навколишнього середовища, на застосування досить високих стандартів достойного втримання тварин».

Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 No 2496-VIII [5] та інші відповідні підзаконні акти регулюють можливості органічного виробництва в Україні. Таким чином, «сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва», визначається як органічна продукція відповідно до Закону України від 10.07.2018 No 2496-VIII [5], який визначає основні

принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Необхідно також пам'ятати, що органічна продукція, яка реалізується та вводиться в обіг, має бути маркована державним логотипом, за винятком випадків, передбачених законодавством.

Крім того, для маркування органічної продукції необхідно використовувати кодовий номер, який знаходиться під державним логотипом органічної продукції та містить:

- ідентифікаційний код держави походження;
- напис «органічний»;
- реєстраційний код органу сертифікації, який здійснив сертифікацію органічного виробництва.

Органічна продукція, яка знаходиться в обігу та реалізації, повинна бути декларована. Оператор повинен подати до органу сертифікації декларацію про випуск і реалізацію органічної продукції. Оператор також несе відповідальність за точність і точність інформації в декларації щодо кількості органічної продукції, яка була реалізована. Варто відзначити, що до війни приблизно 400 органічних господарств в Україні обробляли приблизно 460 тис. га відповідно до вимог Органічного регламенту ЄС, що становить приблизно 1,3% від загальної площі сільськогосподарських угідь. Крім того, приблизно сто сертифікованих органічних трейдерів і переробників працювали [6].

Закони No 834/2007, No 889/2008 і No 1235/2008 раніше регулювали систему органічного виробництва. Однак у новому документі всі акти розділені на основні положення, включаючи правила виробництва (рослин, тварин, харчових продуктів, кормів, аквакультури), матеріали для розмноження рослин і насіння, контроль, торгівлю з третіми країнами та інші питання. Конкурентна перевага органічної продукції повинна бути результатом суми всіх конкурентних переваг, а не окремої переваги продукту. У результаті створення, забезпечення, підтримки та розвитку конкурентоспроможності органічних господарств є кінцевим результатом конкурентоспроможності органічної продукції.

Сьогодні в Україні працюють оператори. Більшість із них, 85 відсотків, сертифіковані українським органом ТОВ «Органік Стандарт», а решта 15 відсотків належать іноземним органам сертифікації [11]. З метою підвищення рівня розвитку виробництва органічної продукції Міністерство аграрної політики України бере участь у таких міжнародних програмах: Швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP), німецько-українська програма співпраці в галузі органічного сільського господарства (COA), програма «Органічна торгівля заради розвитку у Східній Європі» (OT4D). Участь у таких програмах дає Україні можливість отримати професійну допомогу в розробці законодавчої та нормативно-правової бази, впровадженні законів щодо органічного виробництва, розповсюдження та маркування органічних товарів, а також сприяння різним проектам, пов'язаним з органічним виробництвом. Багато операторів органічного виробництва зазнали втрат під час війни через окупацію та прямі напади, блокування портів, руйнування інфраструктури та ланцюгів поставок, а також значне підвищення цін на допоміжні товари, паливо та логістику.

Останніми змінами на ринку органічної продукції є заснування Державного реєстру операторів, які виконують вимоги законодавства щодо виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Таким чином, до цього Реєстру вже внесені оператори, які отримали сертифікат про те, що вони відповідають вимогам законодавства України щодо виробництва, розповсюдження та маркування органічної продукції [13].

Запровадження реєстрації, дистрибуції та маркування органічної продукції є ще одним важливим кроком у розвитку органічного сектору економіки України. Сьогодні в Україні виробляється органічна продукція за стандартами, які відповідають стандартам ЄС та інших країн. Розширення доступу до органічної продукції на внутрішньому ринку є результатом цих нововведень. Зважаючи на специфіку ринку органічної продукції в Україні.

1.3 Методика економічної оцінки органічного виробництва

Вважаємо, що ідеї української наукової школи фізичної економії повинні бути основою для доцільності та ефективності органічного виробництва в аграрному секторі економіки. Це пов'язано з тим, що фізична праця, яка реалізується в землеробстві, може зберігати десять разів більше енергії, ніж вона була витрачена. Крім того, здатність швидко зберігати енергію за допомогою праці є важливою для майбутнього людства, оскільки це дозволить суспільству прогресувати.

Відповідно до С. Подолинського [12] – одного з представників цієї школи – висновки, зроблені С. Подолинським, не лише не втратили актуальності, але й продовжують бути актуальними, особливо в світлі наукових доказів про те, що людство наближається до певних біофізичних меж [2]:

- 1) привласнення людьми біомаси Землі сягнуло 40% продукції фотосинтезу на суші або 25%, якщо враховувати біомасу океану;
- 2) руйнування озонового шару, який захищає живий світ Землі від космічного опромінення;
- 3) деградація приблизно 35% земельних ресурсів;
- 4) втрата біологічного різноманіття довкілля (від 5 тис. до 150 тис. видів на рік при загальній кількості від 5 тис. до 30 тис. видів).

Але якщо виробництво органічної сільськогосподарської продукції не досягає належного рівня ефективності, виробники втрачають зацікавленість у виробництві та перемикаються на більш прибуткові методи.

Вітчизняні дослідники та практики, такі як А.С. Антонця, Ю.П. Манько, П.В. Писаренка, В.М. Писаренка, М.К. Шикнули, І.А. Шувара та Б.І. Шувара, досліджували ефективність органічного виробництва. Але вони не є системними, і більшість їхніх робіт опубліковано в поодиноких наукових виданнях.

Органічне сільське господарство, як частина агропромислового комплексу країни, підпорядковується вимогам ринкової економіки, яка вимагає забезпечення результативності, яку можна побачити за допомогою показників

ефекту та ефективності. Так, ефект є кінцевим продуктом проведення тих чи інших заходів або органічного виробництва в аграрному секторі в цілому.

Ми визначили ефекти економічного, енергетичного, технологічного, екологічного та соціального враховуючи наші дослідження та характеристики цього типу виробництва. Ми знайшли найкращий набір показників для кожної з цих груп [3]. Цей набір показників дозволяє отримати потрібну інформацію для досягнення поставленої мети (рис.1.4).

Але наведені показники не показують результативності діяльності. Це можна зробити лише шляхом порівняння ефекту з витратами на його отримання та визначення його ціни. Це те, що характеризує ефективність, яка показує зв'язок між ресурсами, витраченими на досягнення результатів, і ресурсами, які були використані для досягнення цих цілей. Ці ресурси можуть бути представлені або в певній мірі за своєю первісною вартістю (застосовувані ресурси) або частково як виробничі витрати [4].

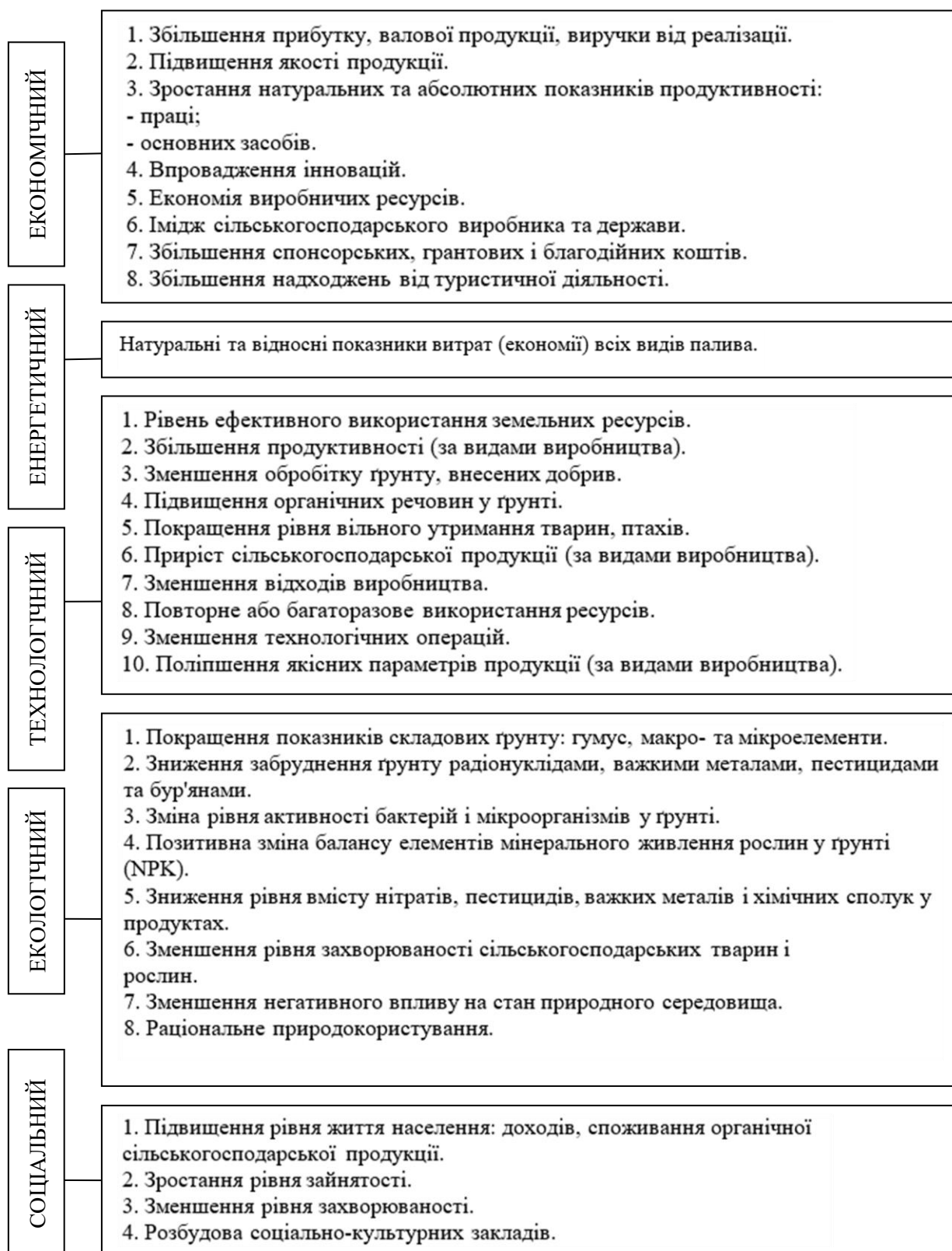
Враховуючи наведені показники впливу органічного виробництва в сільському господарстві, доцільно класифікувати його в такі категорії ефективності:

1. Сільськогосподарські угіддя, основні засоби, праця, біологічні активи, інновації та інші ресурси, які необхідні для виробництва продукції, називають економічними.

2: Енергетична – описує, наскільки ефективно використовується кожен вид енергії в органічному землеробстві.

3. Технологічна – описує, наскільки ефективним є використання ресурсів, які використовуються в органічному сільському господарстві, як засоби виробництва.

4. Екологічне – описує навколишнє середовище, пов'язане з окремими компонентами органічного виробництва в сільському господарстві, включаючи технологічні процеси та результати, такі як ґрунт, бактерії та мікроорганізми, органічна сільськогосподарська продукція.

Рис. 1.4 Структура впливу від впровадження органічного виробництва в сільському господарстві*

*Джерело: розробка автора

5. Соціальна – показує, як органічне землеробство впливає на економічну, демографічну, виробничу, культурну та моральну сфери життя людини.

Більшість цих показників широко використовуються, тоді як інші належать до вузької категорії та спрямовані на те, щоб виробники виконували вимоги контролюючих органів і сертифікаційних органів. Зазначені показники вперше зведено в одну модель, тому їхні оптимальні значення відповідають традиційним, які можна уточнити та доповнити в майбутньому (органічне агровиробництво є динамічною моделлю розвитку, яка постійно розвивається та самовдосконалюється).

Для всебічного вивчення ефективності розраховані за даними органічних підприємств показники вивчаються в динаміці та порівнюються з відповідними традиційними та органічними підприємствами за регіоном, областю та природною зоною (ускладнюється відсутністю статичних даних). Сьогодні найважливішим є гарантування ефективності органічного виробництва за всіма показниками, оскільки це є основним критерієм для переходу від традиційної до органічної системи.

До групи показників економічної ефективності органічного виробництва в сільському господарстві можна включити такі елементи:

- 1) ресурси та результати представлені у вартісній формі;
- 2) ресурси та результати представлені у вартісній та натуральній формах; і
- 3) ресурси та результати представлені у вартісній і натуральній формах [25].

Як і в традиційному виробництві, оцінка економічної ефективності органічного сільськогосподарського виробництва здійснюється шляхом розкриття таких взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих результативних сторін діяльності, як загальний ефект розумного використання землі на 1 га органічних сільськогосподарських угідь і показники економічності виробництва, які показують ціну ефекту.

Для всіх видів ефекту, включаючи валову, чисту, кінцеву та товарну продукцію, а також валовий і чистий прибуток, доцільно розрахувати наведені

значення. Вони дозволяють зрозуміти, наскільки добре працює органічне сільськогосподарське виробництво як складна економічна система. Для визначення шляхів енергозбереження в органічному виробництві в сільському господарстві доцільно провести енергетичний аналіз виробництва основних сільськогосподарських продуктів. При цьому необхідно враховувати шкідливі наслідки сільськогосподарської техніки для навколишнього середовища та передбачати додаткові витрати на збереження навколишнього середовища. У сучасному сільськогосподарському виробництві дуже важливо враховувати витрати енергії в процесі виробництва сільськогосподарських культур, заготівлі, переробки, збору кормів і різних раціонів годівлі тварин.

Враховується також обмінна та валова енергія в одиниці зерна, кормів і технічної сировини. У рослинництві в процесі вирощування культури потрібно від двох до семи одиниць сукупної енергії на одиницю. Порівняння енергії, акумульованої в урожаї, із сукупною енергією, затраченою на вирощування та збирання врожаю, дає змогу об'єктивно оцінити технології вирощування польових культур, заготівлю, приготування, зберігання кормів тощо.

Щодо розглянутих показників, слід зазначити, що, оскільки виробники органічної продукції не можуть впливати на постійні витрати в короткостроковому періоді, економічна ефективність органічного виробництва залежить від технологічної ефективності виробництва. Крім того, показники технологічної ефективності враховують використання землі та живих організмів у органічному виробництві. Це показники дозволяють оцінювати результативність виробництва за різними підприємствами шляхом порівняння.

З іншого боку, технологічні переваги органічного виробництва в аграрному секторі впливають на екологію, яка є основним принципом виробництва та контролюється відповідними органами.

Таким чином, «здоровий ґрунт» – термін, який часто використовується для опису ґрунту, пов'язаного з людським організмом – відіграє важливу роль в органічному землеробстві. Здоровий ґрунт є основою для росту та розвитку здорових рослин, тварин і, отже, людей. Поняття «якість ґрунту» давно

пов'язане з продуктивністю землеробських систем. В даний час вважається, що оцінка ґрунту за показником його впливу на ріст і продуктивність рослин недостатня. Для характеристики його необхідно включити більш широкий спектр показників і критеріїв, які пов'язані та взаємозалежні.

Соціальна ефективність органічного агровиробництва, яка походить від економічної, є останнім видом ефективності, який не менш важливий, ніж всі інші. Він демонструє покращення соціальних умов життя людей, включаючи покращення умов праці та побуту, покращення навколишнього середовища, підвищення рівня зайнятості та безпеки людей, скорочення тривалості робочого тижня без зменшення заробітної плати, припинення важкої фізичної праці тощо [18]. Отже, розглянуті показники ефекту та ефективності органічного виробництва в аграрному секторі є базовими, оскільки вони враховують більшу частину діяльності операторів органічного виробництва.

Соціальна ефективність органічного агровиробництва є важливим аспектом розвитку сільського господарства, який безпосередньо пов'язаний з економічною ефективністю. Вона відображає рівень задоволення суспільних потреб та підвищення якості життя населення. Соціальна ефективність є кінцевим видом ефективності, що впливає з економічних результатів діяльності підприємства, проте її значення не можна недооцінювати, оскільки вона є невід'ємною складовою сталого розвитку аграрного сектору.

Органічне сільське господарство сприяє вирішенню багатьох соціальних проблем. По-перше, воно створює нові робочі місця, особливо у сільській місцевості, що сприяє зменшенню рівня безробіття та відтоку працездатного населення з сіл. По-друге, органічне виробництво забезпечує населення якісними та безпечними продуктами харчування, що сприяє покращенню здоров'я та підвищенню тривалості життя.

Соціальна ефективність органічного агровиробництва проявляється також у покращенні умов праці на підприємствах. Застосування екологічно безпечних методів виробництва та відмова від шкідливих хімічних засобів захисту рослин позитивно впливають на здоров'я працівників.

діяльність, цим самим у 2022 році збільшивши обсяги експорту.

На Львівщині родючі ґрунти забезпечують урожайність 52 центнери на га, а рентабельність органічного землеробства становить 36–42 відсотка. Це дає значні 84 переваги у вирощуванні органічних культур без використання хімікатів [11, с. 9]. Інвестиції в органічне виробництво зазвичай окупаються за 2–10 років [16, с. 39]. Органічне виробництво є хорошою альтернативою традиційному інтенсивному виснажуванню ґрунтів, враховуючи поточний стан екології. Дослідники стверджують, що «розвиток органічного виробництва на Львівщині може здійснюватися не менше, ніж на 19 % загальної площі сільськогосподарських угідь, придатних для впровадження органічного землеробства» [27].

У Львівській області працює понад двадцять операторів ринку органічної продукції, які займаються рослинництвом, ягідництвом, садівництвом, збором дикоросів і переробкою. У цьому районі є значний потенціал для розвитку органічного сектору, і участь у цій програмі є важливим кроком для підтримки цього потенціалу як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівні. За останні п'ять років кількість фермерів, які займаються виробництвом органічної продукції, зросла в півтора рази. Для органічного бізнесу Львівщини більшість підприємств спеціалізуються на експорті; останнім часом внутрішній ринок поступово розвивається. У порівнянні з країнами Європи, де 30–40% полиць супермаркетів складаються з органічної продукції, він все ще дуже малий.

На Львівщині лише одна торговельна мережа працює з «органіками» на постійній основі, а в інших магазинах і маркетах ця продукція з'являється періодично.

Зараз основним місцем збуту залишається онлайн-платформа MarcetPlace, яка пропонує лише продукти, повністю органічні.

Департамент агропромислового розвитку розпочав переговори з приватними навчальними закладами у Львові щодо впровадження органічних

продуктів у харчування учнів. З десяти шкіл, які отримали пропозиції, дві вже погодилися.

У Львівській обласній адміністрації підкреслюють, що більшість підприємств не наважуються займатися органічним виробництвом через значні ризики. По-перше, в органіці використовуються лише природні добрива та засоби захисту, а в конвенційному виробництві можна використовувати технології синтетичних засобів захисту, що призводить до значно нижчої врожайності. По-друге, менша врожайність означає високі витрати.

По-третє, такі товари гірше експортуються, оскільки вони псуються швидше та мають менший термін придатності.

Тим не менш, збільшення демографічної групи, готової платити за здорове харчування, вирішить цю проблему. У цьому випадку обсяг і швидкість реалізації зростуть, що сприятиме розвитку органічного сегмента.

З 2021 року на Львівщині запроваджено новий спосіб підтримки «органіків» – надання бюджетної субсидії на одиницю оброблюваних угідь. Крім того, з 2019 року в області працює комплексна програма, яка має на меті компенсувати витрати на сертифікацію органічного виробництва.

Відшкодування витрат, пов'язаних із сертифікацією органічного виробництва, є однією з цілей підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції в регіоні. Це було вирішено на сесії Львівської обласної ради, яка внесла зміни до Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства на 2021–2025 роки.

Агровиробники сплачують певні суми за сертифікат органічного виробництва та щорічне підтвердження відповідності. Вже не перший рік обласний бюджет Львівщини бере на себе частину цих витрат. Для участі в програмі підтримки підприємствам потрібно лише надати певний пакет документів. У 2021 році відшкодували понад 160 000 грн на ці витрати дев'яти виробникам органічної продукції. У 2022 році обласний бюджет передбачав 1,4 млн грн для підтримки виробників органічної та нішевої продукції.

Проект «Жіноче підприємництво в органічному секторі» (WEOS) фінансується Швейцарією та впроваджується МБО «Інформаційний центр «Зелене досє» у партнерстві з громадською спілкою «Органічна ініціатива» та швейцарсько-українською програмою «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP).

«Органік Гарден» – це перший органічний кооператив у Львівській області, який займається вирощуванням ягід, овочів, зелені та салатів. Кооператив складається з фермерських господарств, а також фізичних осіб і юридичних осіб. Крім того, він є одним із учасників кооперативу як агроном, який допомагає з органічними процесами.

На Львівщині шукають нові місця для підтримки розвитку органічного виробництва. Фермери з області та працівники департаменту агропромислового розвитку Львівської облдержадміністрації обговорюють перспективи створення та роботи органічного кооперативу. На Львівщині Комплексна програма підтримки агропромислового розвитку, яка триває п'ять років, отримує щорічно найбільший ресурс – 18 млн грн. Крім того, цього року з державного бюджету на підтримку аграрного сектору в 2020 році було виділено 4 млрд грн.

Агропромисловий комплекс Львівської області складається з багатьох галузей і включає спеціалізовані комплекси. Рослинницький сектор складається з 61% зернових, бурякоцукрових і плодоовочепереробних виробництв, а тваринницький сектор складається з 39%, що включає виробництво м'яса, молока та птахів. Загалом 58% території Львівської області займають землі сільськогосподарського призначення. З них 69% складають рілля, 29% – сіножаті та пасовища, а 2% – багаторічні насадження. Історія сільського господарства в області починається ще з часів заснування міста Львів і транспортних шляхів.

На території Львівської області існує громадська спілка «Карпатський смак», яка об'єднує виробників натуральних продуктів харчування, які виробляють такі продукти: риба та рибні продукти Карпатський водограй; молочні продукти: Козяча ферма Двох Катерин; овочі, крупи, зернові: Костів;

ФГ. В табл. 2.1 можемо побачити перелік виробників органічної продукції на Львівщині станом на 2023 рік.

Таблиця 2.1 Виробники органічної сільськогосподарської продукції Львівщини (2023 рік)

Сфера діяльності	Виробник (місце розташування)
<i>Органічне рослинництво</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Компанія «Агросетон» (Золочівський район) ❖ ФГ «Костіва Р.П.» (Золочівський район) ❖ ТОВ «ЕКО ВАМ АГРО» (Добросинсько-Магерівська ТГ) ❖ ТзОВ «Агро Радехів» (Лопатинська ТГ, с. Кустин)
<i>Вирощування ягідних культур</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ФГ «Біоконцепт – Гарденія» (Буська ТГ) ❖ Виробничий кооператив «Як Бджола» (Буська ТГ) ❖ ТОВ «Органічний сад» (Стрийський район) ❖ ФГ «Газда» (Буська ТГ, с. Старий Милятин) ❖ ТзОВ «Гідберрі» (Жовківська ТГ, с. Блищиводи) ❖ ТзОВ «Земля Органік» (Великолюбінська ТГ) ❖ ТзОВ «Екогаличпродукт» (Городоцька ТГ) ❖ ФГ «Файна Беррі» (Давидівська ТГ) ❖ ТОВ «Перший органічний розсадник» (Хирівська ТГ) ❖ ФГ «Ангелі органік» (Хирівська ТГ)
<i>Тваринництво, молочна продукція, виробництво натуральних крафтових сирів</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ФГ «Гураль» Львівська ТГ, (с. Підрясне) ❖ СФГ «Чародійка» (Меденицька ТГ, с. Городківка) ❖ ФЕРМА «ЗАХІДНИЙ РАВЛИК» (Солонківська ТГ) ❖ Сімейне господарство Cozy farm (Новояворівська ТГ)
<i>Овочівництво</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ТМ «Лагоміна» Дрогобицька ТГ
<i>Виготовлення різних видів меду та продуктів бджільництва</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ СОК «Карпатський мед» (Городоцька ТГ) ❖ "ЕкоПасіка " (Бориславська ТГ)
<i>Виробництво органічного добрива</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ТзОВ КОМПАНІЯ «ПЛАТИНУМ» (Львівський район, с.Березець)
<i>Тваринництво та рослинництво</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ФГ «Соломея» Соکیلницька ТГ, с. Соکیلники ❖ ФГ «Шеврет» Судово-Вишнянська ТГ
<i>Розведення кіз молочних порід</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Сімейне господарство Cozy farm (Новояворівська ТГ)
<i>Біотехнології регенеративного землекористування</i>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ФОП Оліферчук С. П. «МІКОВІТАЛ» М. Львів

Львівщина була першою в Україні регіональною підтримкою органічних виробників. Загалом 34 компанії виробляють органічні продукти на 2,3 тисячі гектарів землі. Підприємства, які займаються органічним виробництвом у галузі сільського господарства, які зареєстровані на території області та мають відповідні сертифікати, мають право на отримання фінансової підтримки.

Рисунок 2.2 показує порівняння цих районів за основними показниками розвитку органічного сільськогосподарського виробництва.

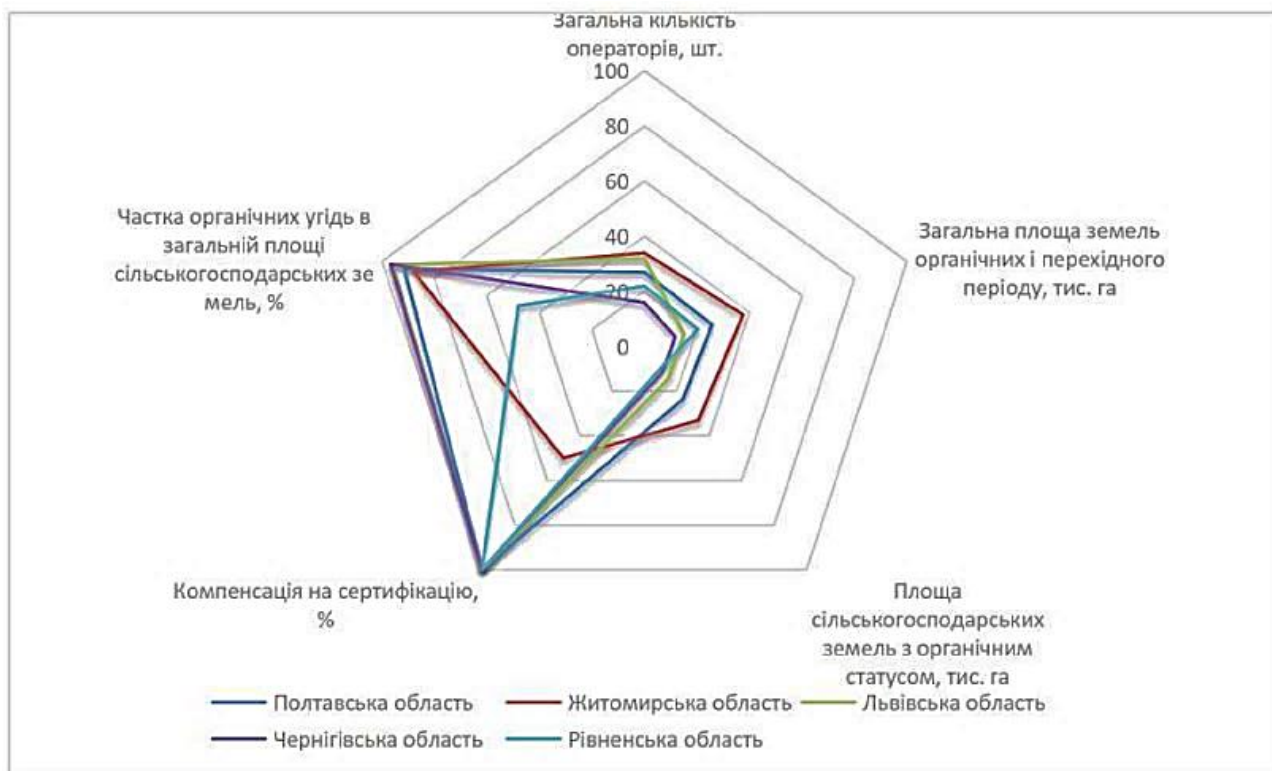

Рис. 2.2. Базова порівняльна характеристика областей України за показниками органічного сільськогосподарського виробництва (2022 р.)

*сформовано автором на основі [16; 39]

Діаграма 2.2 показує, що державна підтримка органічних виробників полягає лише у відшкодуванні вартості сертифікації органічного сільськогосподарського виробництва. Проблемою є те, що виробники, які займаються операційною діяльністю, не мають жодної підтримки, або вона є мінімальною. Крім того, не існує системи пільгового оподаткування на органічне виробництво та не визначено пільгових кредитів для органічного

сільськогосподарського виробництва. Все це значно ускладнює роботу та розвиток органічного виробництва.

Національні, міжнародні та місцеві стандарти ведення органічного сільськогосподарського виробництва дотримуються українським законодавством (рис. 2.3).

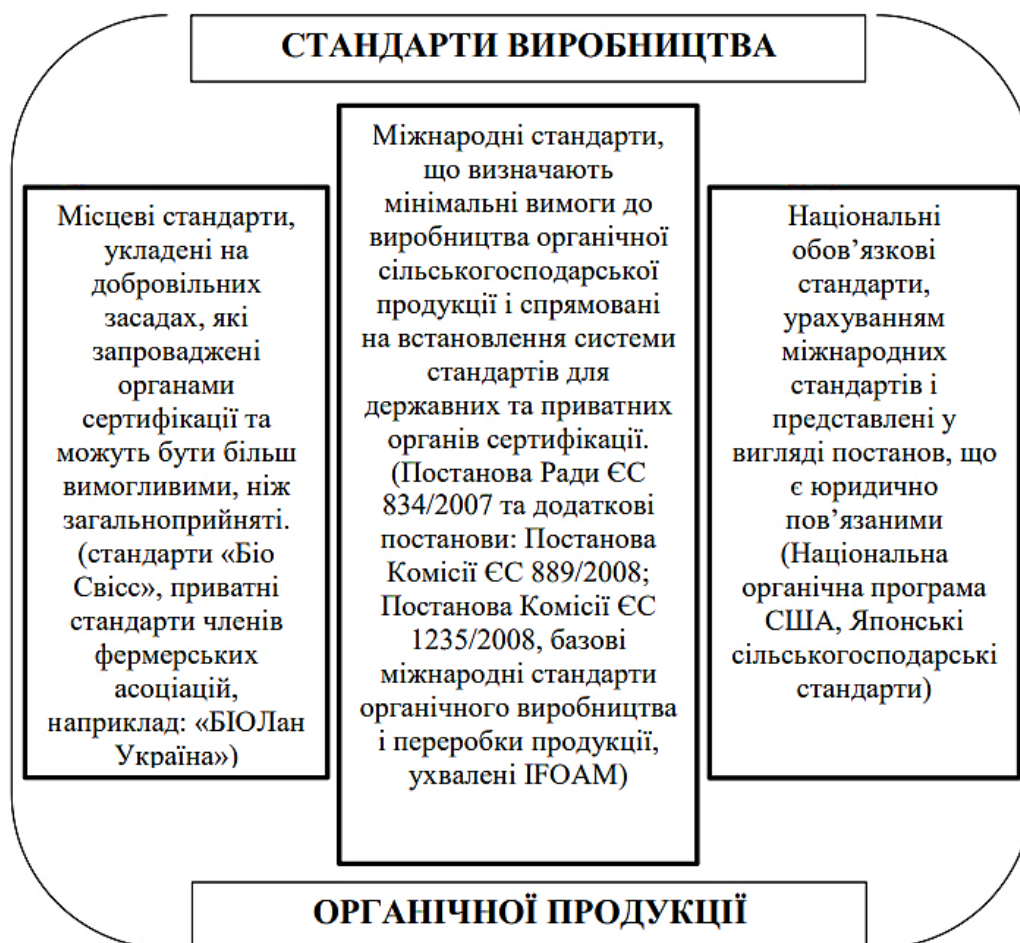

Рис. 2.3. Діючі стандарти, запроваджені органами сертифікації, щодо органічного виробництва сільськогосподарської продукції

У більшості випадків продаж органічних продуктів в Україні відбувається через роздрібні мережі реалізації. На ринку з'являються спеціалізовані магазини органічних товарів, такі як «Еко-Шик», «Натур Бутік», «Еко дім», «Еко лавка» та інші [22]. Органічні товари також продаються в супермаркетах, таких як «Сільпо», «Фуршет», «Метро» та інші. Органічну продукцію також продають через онлайн-магазини, такі як Green Market та Organix Era.

2.2 Структурні зміни у органічному агровиробництві під час війни

Аналіз стану виробництва органічних продуктів показав, що незважаючи на війну, Україна продовжує виробляти ці товари, що свідчить про зростання експорту. З кожним днем кількість виробників і операторів органічного виробництва в Україні зростає, і продукція, вироблена в країні, є популярною серед споживачів в Європі та інших країнах, які імпортують органічну продукцію з України. Таким чином, розробка методів забезпечення конкурентоспроможності органічної продукції та створення здорової конкуренції є необхідною умовою розвитку виробництва органічної продукції. Зважаючи на це, органічна продукція має конкурентну перевагу, яка є важливою частиною конкурентоспроможності економіки України. Але конкурентна перевага органічної продукції повинна базуватися на вищій продуктивності використання запасів, оскільки сучасні умови виробництва в Україні дуже несприятливі.

Стратегія розвитку Львівської області передбачає смарт-спеціалізацію цієї області до 2025 року, зосереджуючись на органічному, інноваційному виробництві сільського господарства та переробці продуктів сільського господарства, враховуючи стрімкий розвиток органічної продукції на світовому ринку та позитивний досвід у сфері органічного виробництва. Органічне виробництво є перспективною галуззю сільського господарства, яка дозволяє населенню отримувати екологічно чисту та корисну продукцію, а також зберегти навколишнє середовище. У західній частині України є великий потенціал для розвитку органічного виробництва.

Загалом, на Львівщині органічне виробництво є досить перспективним напрямком, який потребує підтримки держави, наукових інституцій та інших зацікавлених сторін. Зростаючий попит на органічну продукцію, а також розвиток відповідної галузі Незважаючи на те, що кількість органічних господарств в Україні останнім часом зросла, усі вони розташовані та працюють по всій території країни. В даний час деякі органічні господарства

все ще перебувають під російською окупацією, деякі були звільнені, але знаходяться в жахливому стані, а деякі перемістили свої виробництва на захід України чи в іншу країну. Що стосується проблеми правового регулювання ринку органічної продукції, слід зазначити, що регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) No 2018/848, який регулює виробництво та маркування органічних продуктів з 1 січня 2022 року [7].

І Україна повинна дотримуватися нових положень, коли експортує органічну продукцію до Європейського Союзу. Зокрема, новий документ розширив сферу застосування, посилив відповідальність оператора за забруднення продукції, перейшов від еквівалентності до рівнозначності та встановив вимоги до групової сертифікації.

Зважаючи на те, що сільськогосподарські угіддя, призначені для виробництва органічної продукції та перехідного періоду, становили 422299 га станом на 31 грудня 2021 року, що становить 1% від загальної площі сільськогосподарських угідь України, і неможливо точно визначити, скільки їх було використано для органічного виробництва. Таким чином, 370110 га сільськогосподарських угідь були використані для виробництва органічної продукції, а 52189 га були використані для перехідного періоду.

Станом на досліджуваний період було 528 операторів у цій галузі, з яких 418 були сільськогосподарськими виробниками [8]. За рахунок появи великих мереж супермаркетів на вітчизняному ринку органічна продукція стала більш доступною. Молочна та молочна продукція, овочі, фрукти та гриби, зернові та круп'яні продукти, борошно, насіння, соки, напої, макаронні вироби, консерви, яйця, м'ясні продукти, олії, спеції та ароматизатори, цукор, хлібобулочні вироби, мед, шоколад і чай є основними видами продукції, які споживаються людьми. Національна економічна стратегія на період до 2030 року передбачає, що площа органічних угідь в Україні має становити не менше 3% від загальної площі сільськогосподарських угідь, що становить 1,26 млн га.

За таких умов, Україна є однією з країн з найбільшою площею органічних земель у світі та в Європі [9]. Зважаючи на те, що мова йде про експорт

органічної продукції, важливо відзначити, що більшість експорту української продукції йде до країн Європи. Так, в 2021 році 82% органічного продукту з України було продано в Європу. У 2022 році експорт органічної продукції до Європи становив 226,4 тис. тонн.

Експорт спостерігався значним спадом з березня по травень, але в червні він відновився і покращився [10]. У 2022 році Нідерланди стали очевидним лідером серед торгових партнерів української органічної продукції. Майже 45% органічного експорту України становить 101 000 тонн органічної продукції, що було відправлено до країни. Залізничний транспорт експортував 14,6%, а морський і річковий – 26,8% [10]. На рис. 2.4 показано більш детальний опис товарної номенклатури експорту органічної продукції до країн Європи за 2021–2022 роки.

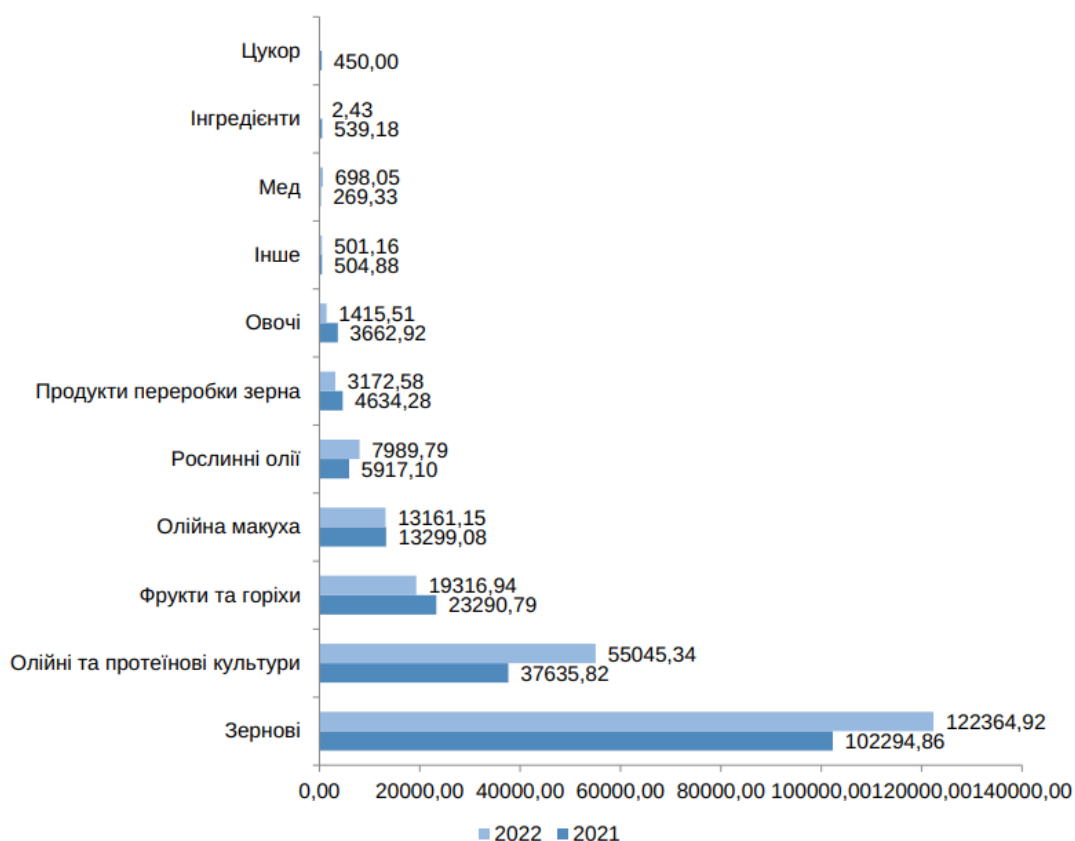

Рис. 2.4. Товарна номенклатура експорту органічної продукції до європейських країн у тис. тонн.*

*Джерело: сформовано на основі [16]

У 2022 році обсяг експорту органічної продукції зріс, незважаючи на воєнний стан, як показано на рис. 2.4. Незважаючи на всі труднощі, пов'язані з повномасштабним вторгненням, органічні господарства змогли збільшити свій експорт до країн Європи на 13% у 2022 році. Ці результати можна було досягти завдяки наполегливим спробам виробників органічної продукції підтримувати свою діяльність під час війни. На жаль, деяким виробникам органічної продукції довелося припинити свою роботу. Однак ті, хто зміг протистояти впливам і наслідкам воєнного стану, шукали нові способи стабілізації виробництва та експорту.

Таблиця 2.2 Основні іноземні інвестиційні проекти для підтримки органічного виробництва в Україні

Назва проекту /податку іноземних інвестицій	Донор	Період реалізації інвестицій
1.Швейцарсько – українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України»	Уряд Швейцарської Конференції	Серпень 2019 - червень 2023 р.
2. Німецько – український проект співробітництва «Німецько – українська співпраця в галузі органічного сільського господарства»	Федеральне міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини	Перша чотирирічна фаза : з 2016 року до серпня 2020 року
3. Сполучені Штати Америки проект «Кредитні ресурси для сільськогосподарських виробників» USAID	WOCCO « World Council of Credit Unions»	25 серпня 2016 р. - 31 березня 2023 р.
4. Німецько – український проект співробітництва «Консультавання України в питаннях аграрної торгівлі – в рамках Повної та Всеохоплюючої Угоди про вільну торгівлю між ЄС та Україною»	Федеральне міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини	2016-2021 рр.
5.Український проект бізнес – розвитку плодоовочівництва	Міністерство міжнародних справ Канади та спів фінансування Менонітської Асоціації Економічного Розвитку (MEDA)	2014-2021 рр.
6. Проект технічної допомоги ЄС «Підтримка реалізації агропродовольчої політики в Україні»	Європейський Союз	2016-2020 рр.

Через повну масштабну війну внутрішні продажі української органічної продукції зменшилися на 36% за обсягом (6 280 т) і на 48% за вартістю

(близько 17 млн дол США) у 2022 році порівняно з 2021 роком [3]. Війна впливає на загальний розвиток сільського господарства в Україні, викликаючи такі наслідки: 1. Зменшилася площа сільськогосподарських угідь. На 31 грудня 2022 року було зайнято 263 619 га сільськогосподарських угідь для органічного виробництва та перехідного періоду, з яких 246 126 га мали органічний статус. До 2019 року площа зросла до 467 980 га, як показано на рис. 3, але в 2022 році вона зменшилася на 38 відсотків порівняно з попереднім роком (422 299 га, що становить 1% усіх сільськогосподарських земель України).

Станом на 2020 рік Україна займала 21 місце у світі за цим показником, тоді як Австралія займала перше місце з 35,7 млн га, а Франція займала перше місце з 2,6 млн га [4].

До війни Херсонська область була лідером за площею сільськогосподарських земель, зайнятих органічним виробництвом у 2021 році (приблизно 62 000 га), але в 2022 році вона зазнала значних втрат територій через цю продукцію, і 418 людей, які працювали як виробники сільськогосподарської продукції, були змушені покинути свої господарства.

1. У 2019 році в Україні було 617 органічних операторів (рис. 2.5 і 2.6), але в 2022 році їх кількість зменшилася до 462.

2. Пошкодження ресурсів і інфраструктури. На інфраструктуру аграрного сектора України вплинула війна. Багато фермерських господарств у зонах конфлікту постраждали від прямого руйнування полів, складів і іншої інфраструктури. Продуктивність сільського господарства в зонах бойових дій знизилася на понад 20% у 2023 році порівняно з довоєнним періодом, згідно з даними Державної служби статистики України [6].

3: Під час війни в нашій країні були значні проблеми з постачанням і логістикою. У результаті війни стало важче отримати органічні добрив, насіння та інші необхідні продукти. Війна зруйнувала логістичні шляхи та знищила багато складів по всій Україні. Довгий час порти України були заблоковані, а деякі взагалі втратили контроль.

4. Зміни на ринку. Війна вплинула на роботу ринку органічних продуктів.

Однак через більшу усвідомленість споживачів щодо здорового харчування попит на органічні продукти зріс. Однак високі ціни та нестабільність ринку заважають розвитку органічного сектору. Через зростання витрат на виробництво та транспортування органічних продуктів в Україні їхня вартість постійно зростає. Незважаючи на повномасштабну війну, органічний ринок продовжує працювати та активно шукає нові можливості для відновлення, створення додаткової вартості та пошуку нових ринків для експорту. 2023 рік став роком повного впровадження в Україні органічних законів і запуску двох державних реєстрів для виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

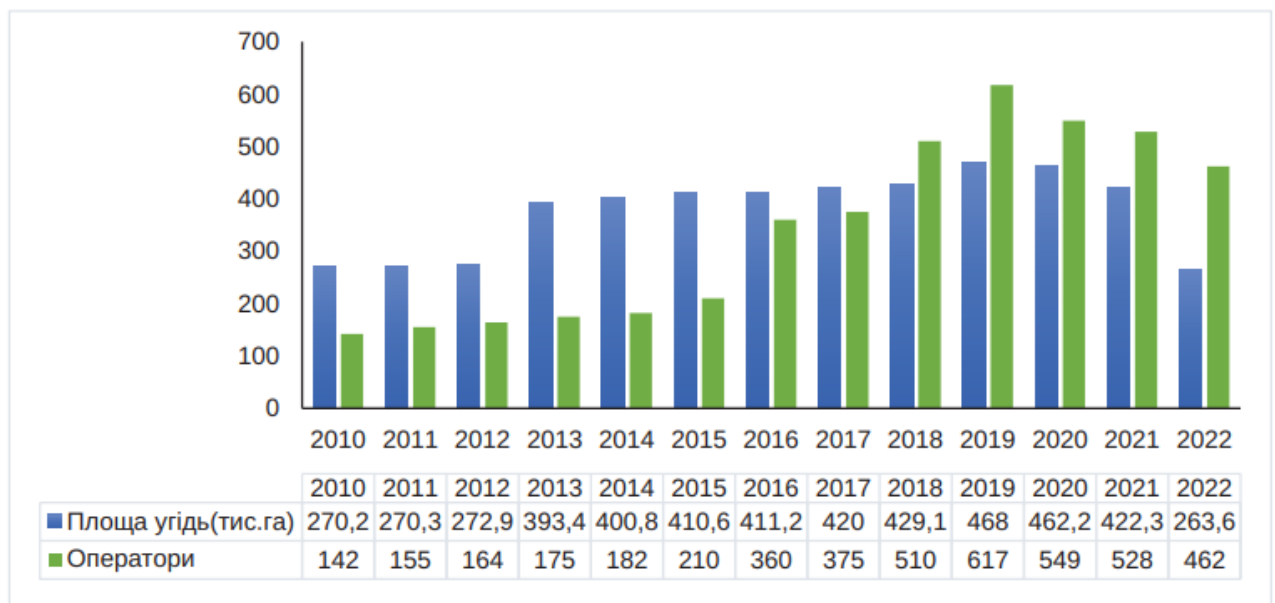

Рис. 2.5 Зміна кількості органічних операторів і площі органічних угідь в Україні, тис. га [4]

У 2023 році український імпорт органічної агропродовольчої продукції до ЄС становив 7%. Україну вважають однією з п'яти найбільших європейських країн-експортерів; Перу, Домініканська Республіка, Китай та Еквадор йдуть попереду. У 2022 році Україна посідала третє місце за часткою 8%. Згідно зі звітом Єврокомісії, серед 125 країн-постачальників органічної агропродовольчої продукції до ЄС Україна продовжує займати п'яте місце (рис. 2.7). Враховуючи значний рівень експорту органічних товарів до ЄС, Україна постійно входить до п'ятірки лідерів.

Рис. 2.6. Програма підтримки в Україні органічного сектору [48]

У 2023 році Україна імпортувала до ЄС 173,7 тис. т органічної продукції, що на 20,7 відсотка менше, ніж у 2022 році, коли цей показник становив 219,1 тис. т. Однак Україна продовжувала бути лідером у цій галузі, незважаючи на війну.

Рис. 2.7. Характеристика країн-експортерів у загальному обсязі імпорту органічної агропродовольчої продукції (2022 р. (внутрішнє коло) і (зовнішнє коло) 2023 р [29]

З 2023 року Україна стане головним постачальником органічних зернових культур і олійних культур, а також фруктів і ягід. Ці категорії забезпечують різноманітність і стабільність органічної продукції на європейському ринку.

2.3 Економічна оцінка органічного виробництва Львівщини

З фінансової та організаційної точки зору перевести все господарство на органічну основу досить складно, оскільки це вимагає значних інвестицій, а також стабільності в державі та на ринку. Великі агровиробники практично не можуть повністю відмовитися від традиційного землеробства. Це також несе значні загрози для малого бізнесу. Прикладом є дані з Німеччини, де місцеві підприємства, які перейшли на органічне виробництво, у середньому отримали лише 48% від тих обсягів, які раніше отримували в період від 2012 до 2019 року [19]. Згідно з опитуванням, проведеним вітчизняними органічними виробниками, станом на 2023 рік вони стикаються зі зменшенням попиту, збільшенням вартості енергетичних ресурсів і проблемами електропостачання (рис. 2.8).

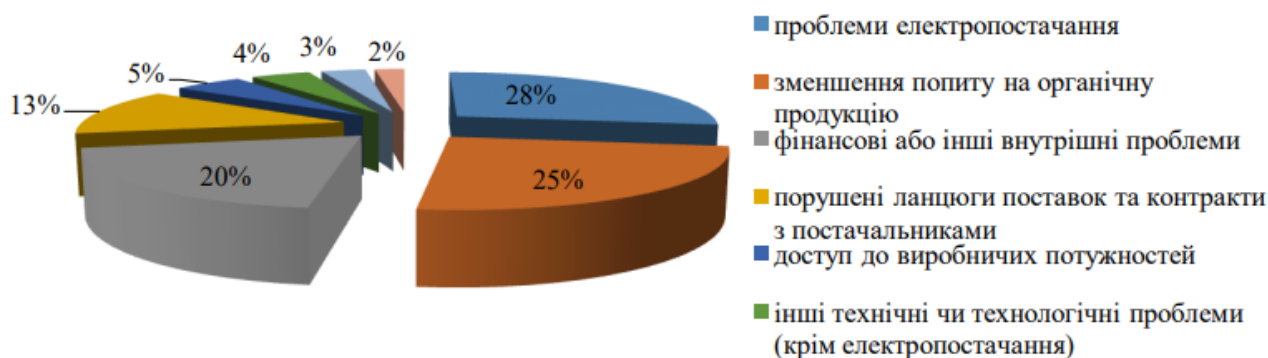

Рис. 2.8. Опитування, проведене об'єднанням «Органічна ініціатива» у співпраці з органом сертифікації «Органік Стандарт» [30] щодо проблем, які виникли у виробників органічної продукції в Україні в 2022–2023 роках.

Результати досліджень і опитувань показують, що малі підприємства, які виробляють органічну продукцію, стикаються з проблемами логістики та нестачею фінансових ресурсів. Саме для органічного виробництва потрібен складний процес постачання палива, насіння, добрив та засобів захисту рослин (рис. 2.9).

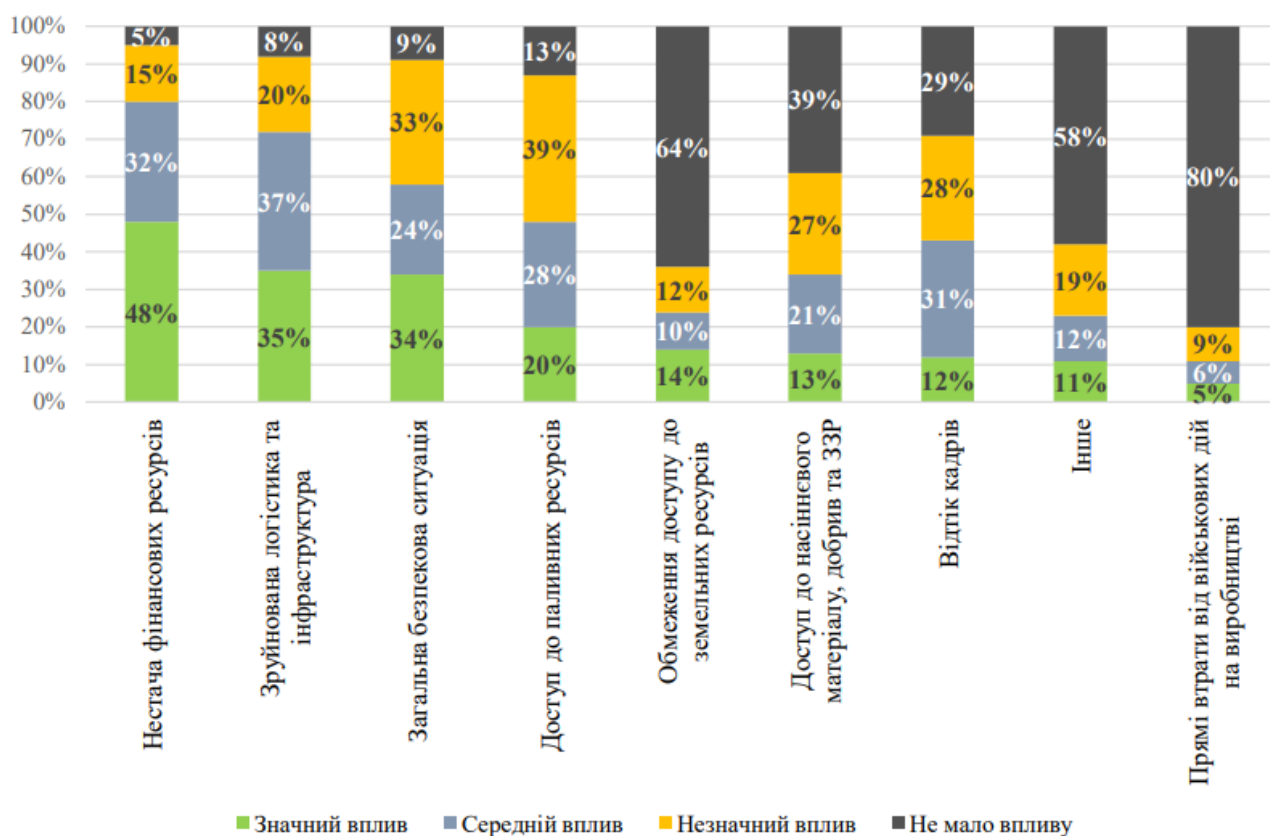

Рис. 2.9. Фактори впливу на органічний бізнес в Україні з 2022 по 2023 рік, відсоток опитаних

Джерело: опитування, проведене об'єднанням «Органічна ініціатива» у співпраці з органом сертифікації «Органік Стандарт» [30]

Зважаючи на вищезазначені аспекти, малому підприємству в Україні в сучасних умовах не варто повністю відмовлятися від традиційного землеробства. До 30% земель, що обробляються (крім садівництва та ягідництва), повинні бути відведені під органіку. Водночас необхідно ретельно вести облікову документацію та контролювати різницю між органічним і традиційним виробництвом. Ця функція базується на системі бухгалтерського обліку. Для малого бізнесу, особливо для тих, хто використовує спрощений облік і звітність, організація обліку виробництва та переробки органічної продукції повинна бути розроблена таким чином, щоб забезпечити формування витратної частини відповідно до об'єктів обліку органічного виробництва (переробки).

На внутрішньому ринку підприємства малого бізнесу в основному продають органічну продукцію, яку вони виробляють самостійно. Вона може бути реалізована напряму від виробника до споживача через спеціалізовані мережі органічної продукції, інтернет-магазини та гіпермаркети як джерело для інших виробничих процесів). Органічні виробники в Україні орієнтуються на попит під час збуту власної продукції, згідно з результатами опитувань (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Зміна стратегій збуту виробників органічної продукції в Україні з 2022 по 2023 рік, відсоток опитаних

Джерело: опитування, проведене об'єднанням «Органічна ініціатива» у співпраці з органом сертифікації «Органік Стандарт» [30]

До листопада 2025 року виробникам необхідно пакувати органічну продукцію в упаковку, яка безпечна для здоров'я споживача, оскільки органічна продукція передбачає екологічне пакування (виробництво матеріалу для тари, її виготовлення, експлуатація, зберігання та утилізація). Автори статті пропонують надати підприємцям, які використовують органічне пакування та дотримуються «зеленої» логістики, додаткові пільги, оскільки перехід до малого бізнесу викликає додаткові витрати. Поки що проблемою залишається документальне підтвердження фактів використання цих методів, а також те, наскільки вони ефективні та доцільні для потенційних претендентів на пільги. Рис. 4 показує основні проблеми збуту органічної продукції в Україні.

Рис. 2.11. Збут органічної продукції в Україні в 2022–2023 роках, відсоток опитаних

Джерело: опитування, проведене об'єднанням «Органічна ініціатива» спільно з органом сертифікації «Органік Стандарт» [30]

Упаковка не повинна зберігатися довго, тому вона повинна бути дешевою та максимально піддаватися утилізації. Виробники найчастіше використовують пакування зі зменшеним вмістом пластику, оскільки основним недоліком екопакування є досить висока вартість.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

3.1 Стратегії збільшення органічного виробництва та зміцнення позицій України на міжнародному ринку

Питання стратегічного розвитку органічного ринку в Україні набуває особливої ваги в світлі зростаючої популярності органічної продукції та її значного впливу на сільське господарство та економіку в цілому. Збільшення виробництва органічної продукції та зміцнення позицій на міжнародному ринку є життєво важливим для економіки України, особливо в світлі глобальних змін і викликів, таких як зміна клімату, підвищення екологічної свідомості та зростання конкуренції на світовому ринку. Хоча останніми роками спостерігається стійка тенденція до зростання низки основних показників, український органічний сектор займає незначну частку світового ринку органічної продукції.

У всьому світі ринок виробництва органічної продукції постійно зростає (рис. 3.1) [5; 6]. Ринок органіки в усьому світі зріс майже у 7 разів з 2000 року, як показано на рис. 3.1. У 2023 році його вартість зросла майже на 4 млрд євро порівняно з 2021 роком [8]. Впродовж багатьох років США утримують лідерство на світовому ринку продукції органічного сільського господарства на суму 44,7 млрд євро; за ними йдуть Німеччина (12 млрд євро) і Франція (11,3 млрд євро) [8]. В останні роки Китай і Туреччина демонструють швидке зростання органічної продукції. Поряд із зростанням світових продажів органічних продуктів спостерігається тенденція до збільшення кількості сертифікованих органічних фермерських угідь. За даними міжнародної статистики, у 2023 році площа органічних земель зросла до 76,4 млн га з 1999 року на 85 відсотків (11 млн. га) [8]. Австралія (35,7 млн. га), Аргентина (4,1

млн. га) і Франція (2,8 млн. га) є країнами з найбільшою кількістю органічних сільськогосподарських угідь [8].

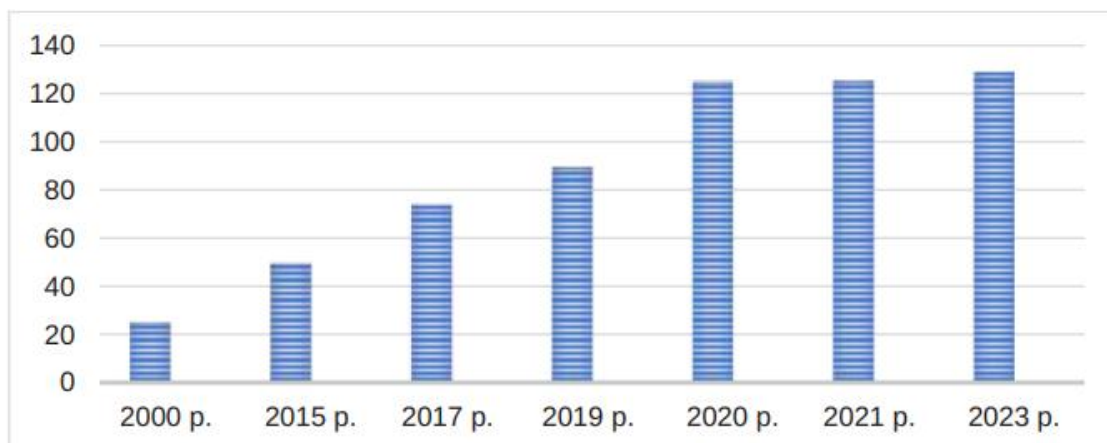

Рис. 3.1. Обсяг світового виробництва органічної продукції у 2000-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [5; 6]

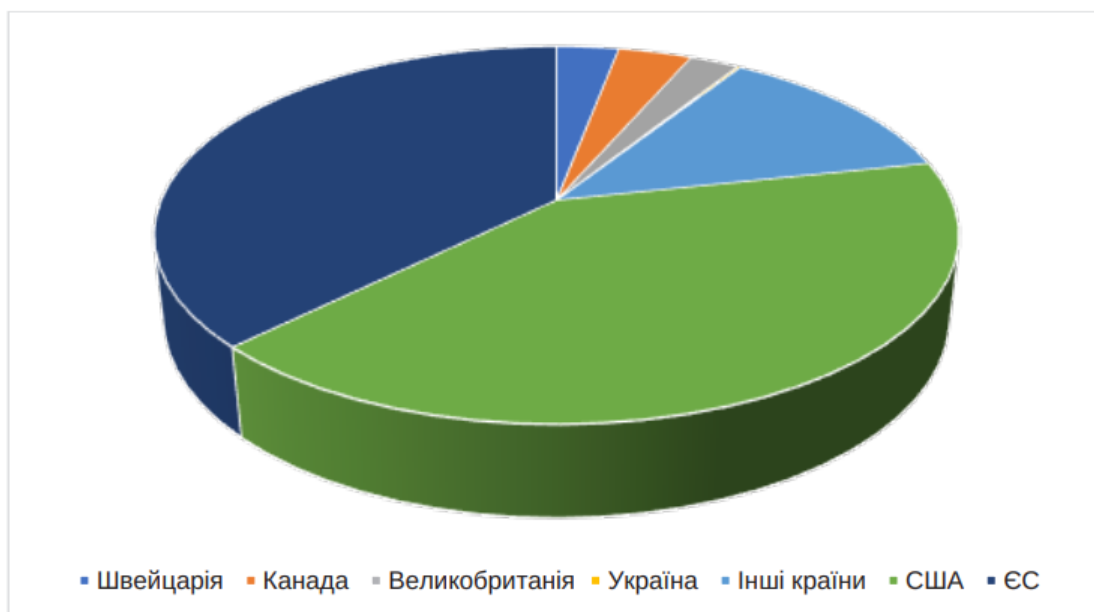

Рис. 3.2. Структура світового споживання органічних продуктів, 2023 р.

Джерело: складено автором на основі [8]

Структура використання органічних продуктів показана на малюнку 3.2. У США споживається найбільше органічної продукції (41% від загального світового споживання), у ЄС (37% від загального споживання), в Україні (0,15%). Незважаючи на попит на органічні продукти в Європі та Північній Америці, лише невелика частина людей регулярно купує їх. Наприклад, 89%

населення Франції купує екологічно чисті продукти, але лише 37% з них купують їх постійно, згідно з дослідженням AgenceBio. Люди в різних країнах кажуть різні речі, чому вони купують органічні продукти. Турбота про здоров'я була найпоширенішою темою серед відповідей респондентів [18].

З цієї причини більшість людей купують більш дорогий продукт, ніж традиційний. У Франції більшість людей (63%) кажуть, що підтримують власне здоров'я та здоров'я своїх близьких. Наприклад, німецькі покупці більше турбуються про навколишнє середовище, тому вони купують органічну продукцію, тому що це найменш шкідливе для екології та не залишає вуглецевих слідів. Люди в Данії стурбовані станом тварин, і американці купують натуральні продукти головним чином через відсутність генетично модифікованих організмів [18].

До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну асортимент органічних продуктів зріс на внутрішньому ринку. В Україні основними видами органічної продукції є молоко та молочні продукти, овочі, фрукти та гриби, круп'яні та зернові вироби, борошно, насіння, снеки, яйця, м'ясна продукція, соки, напої, пасти, консервовані продукти, олія, прянощі та спеції, цукор та інші продукти, такі як хлібобулочні вироби, вареники та пельмені, мед, шоколад, чай і кава. У результаті повномасштабної війни в 2022 році внутрішні продажі української органічної продукції зменшилися на 36% за обсягом (6 280 тонн) і на 48% за вартістю (близько 17 мільйонів доларів США) порівняно з 2021 роком.

Згідно з даними компанії «Органік Стандарт», у 2022 році Росія експортувала 245 600 тонн органічної продукції на суму 219 мільйонів доларів США до 36 країн світу, незважаючи на повномасштабне військове вторгнення Росії на територію України. Це майже рівнозначно експорту органічної продукції в 2021 році, який становив 261 000 тонн і 222 мільйони доларів США. 95% органічної продукції з України експортували в Європу. Хоча залізничний транспорт і автомобільний транспорт збільшили експорт органічної продукції до країн Європи, морський транспорт зменшився, зокрема, Україна не може

експортувати органічну продукцію авіатранспортом [6]. У 2022 році Нідерланди, Німеччина, Австрія, Швейцарія, Польща, Литва, США, Італія, Велика Британія та Чеська Республіка були найбільшими країнами-імпортерами української органічної продукції. Органічні продукти українських виробників також експортувалися в певні країни Азії та Північної Америки.

Кукурудза, соя та пшениця входили до трьох найбільш експортованих органічних продуктів з України на міжнародні ринки. Крім того, соняшник, макуха соняшника, олія соняшника, ячмінь, ріпак, пшоно та інші продукти експортувалися. Ринок органічних продуктів не обмежується виключно харчовими продуктами. Крім того, він виробляє натуральний за складом одяг, побутові засоби та косметику та інші товари, як показано на рис. 3.3. У зв'язку з зростанням популярності органічної продукції дедалі більше нечесних виробників намагаються використовувати маркування «органічний» на продуктах, які насправді не є органічними.

Наявність логотипу, який підтверджує відповідність стандартам органічного виробництва, на упаковці та відповідний сертифікат є гарантією того, що продукт є органічним. Більшість країн використовують символ «євролист». Згідно з рис. 3.3, національний логотип України складається з кола жовтого та блакитного кольорів, які зливаються, утворюючи зелений листок із надписом англійською мовою «органічний продукт» або «органічний продукт».

З 10 липня 2018 року в Україні набрав чинності закон 2496-VIII «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [2], який визначає концепції, стандарти та умови виробництва органічної продукції. Відповідно до цього закону виробники органічної продукції в Україні отримали низку переваг, включаючи компенсацію частини витрат за сертифікацію та транспортування сільськогосподарської продукції, пільгову сертифікацію для малого бізнесу, який виробляє органічну продукцію, і пільгове кредитування та лізинг сільськогосподарської техніки.

Рис. 3.3 Основні елементи органічного ринку

Джерело: складено автором на основі [15]

Рис. 3.4. Зразок органічного стандарту (логотип)

Мінагрополітики надає державну підтримку малим та середнім сільськогосподарським підприємствам, які експортують органічну продукцію, включаючи компенсацію витрат на навчання, маркетингові дослідження, участь у виставках і проходження сертифікації за стандартами органік [7].

Звичайно, деякі показники ринку органіки в країні покращилися завдяки прийнятим законам та регіональним програмам, включаючи збільшення площ під органічним землеробством, тенденції до зростання виробництва органічної продукції та кількості сертифікованих товаровиробників. Однак залишається низка важливих проблем, а саме недостатня усвідомленість споживачів. Багато українців не знають про переваги органічних продуктів і їхній вплив на здоров'я. Це може призвести до обмеження попиту на органічну продукцію. Недостатньо інвестицій в інфраструктуру. Щоб гарантувати якість і доступність органічних продуктів для споживачів, Україна повинна подальше розвивати інфраструктуру виробництва та транспортування органічних продуктів. Відсутність стимулів для сільського господарства

Розробка Стратегії розвитку органічного виробництва в Україні до 2030 року має допомогти вирішити ці проблеми. Рис. 3.5 показує основні цілі стратегії.

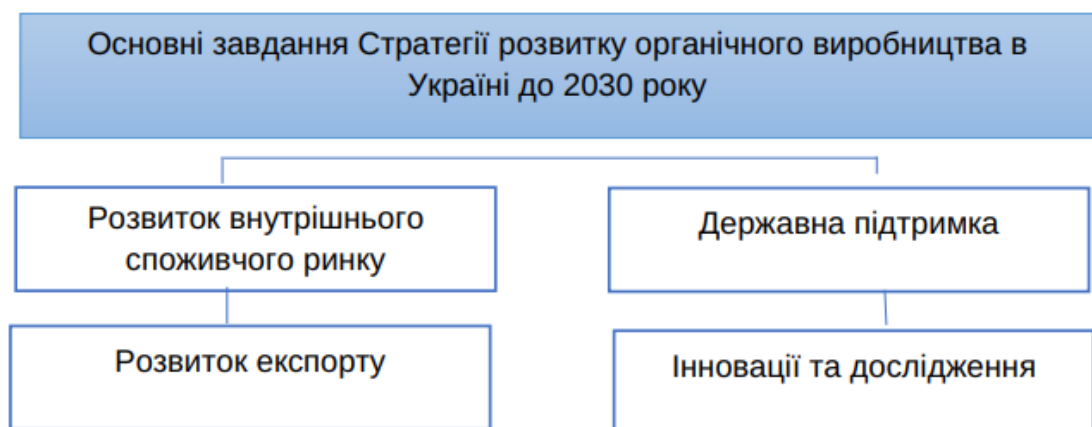

Рис. 3.5. Стратегія розвитку органічного виробництва в Україні до 2030 року: головні орієнтири

Джерело: складено автором

Розширення внутрішнього ринку споживачів
Усвідомлення споживачів про переваги органічних продуктів збільшує попит на них, що створює можливості для розвитку ринку. Підтримка з боку держави. Розвиток органічного виробництва може бути стимульований урядом за допомогою фінансових стимулів, субсидій і програм підтримки. Розширення експорту
Україна має великий потенціал для експорту органічних продуктів на міжнародні ринки, що може допомогти фермерам і економіці країни заробити більше грошей. Інновації та наукові дослідження
Інвестиції в наукові дослідження та інновації в сфері органічного виробництва можуть призвести до покращення технологій і кращої продукції.

У майбутньому реалізація цих цілей, а також посилення зусиль щодо підтримки органічного сільського господарства, включаючи вдосконалення законодавства, проблеми сертифікації та фінансової підтримки органічних товаровиробників, має сприяти збільшенню попиту на органічну продукцію в Україні, сталому розвитку сільських територій і збільшенню обсягів виробництва та експорту органічної продукції за кордон. Через різноманітні обставини, включаючи природні умови, Україна має значний потенціал стати провідним виробником органічної продукції. Україна має велику територію з різноманітними кліматичними та ґрунтовими умовами, що створює сприятливі умови для вирощування різних органічних культур. Це означає, що країна має великий потенціал для сільського господарства.

Розвиток органічного виробництва на значних площах є можливим завдяки значним земельним ресурсам та традиціям сільськогосподарського виробництва в Україні, що відповідає зростаючому попиту. Зараз існує зростання попиту на органічні продукти як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, що відкриває нові можливості для українських виробників, які включають: — досвід виробництва. Україна може швидко перейти до органічних стандартів виробництва завдяки своєму аграрному досвіду. Україна може стати великим експортером органічної продукції завдяки своїй географії та доступу до міжнародних ринків. Таким чином, Україна має

всі необхідні умови для успішного розвитку органічного виробництва та зайняття провідної позиції на світовому ринку органічних продуктів, враховуючи ці елементи.

Для збільшення виробництва та зміцнення позицій українського органічного сектору на міжнародному ринку рекомендується розглянути наступні стратегічні кроки: встановлення конкретних цілей. Першим кроком є визначення чітких і здійсненних цілей. Ці цілі можуть включати збільшення обсягів виробництва органічної продукції на певний відсоток протягом певного періоду часу, надання певній кількості фермерів сертифікатів на органічну продукцію та розширення географії експорту. Розробка планів для продажів і маркетингу

Для просування української органічної продукції на міжнародному ринку необхідно розробити ефективну стратегію маркетингу. Участь у виставках і ярмарках, рекламні кампанії, створення онлайн-продажів тощо може бути частиною цього. Підтримка від виробників Уряд має допомогти виробникам органічної продукції шляхом надання субсидій, фінансової допомоги для впровадження органічного виробництва та навчання персоналу. Управління якістю Забезпечити високу якість і відповідність стандартам органічної продукції є життєво важливими. Це вимагає покращення процедур сертифікації та контролю якості на всіх етапах виробництва.

Розвиток інфраструктурного обладнання Розвиток інфраструктури є необхідним для збільшення виробництва. Це включає створення сучасних складів і переробних підприємств, покращення транспортної логістики та забезпечення доступу до необхідних ресурсів. Розвиток наукових досліджень і інновацій Підвищення продуктивності та якості органічних продуктів стане можливим завдяки інвестиціям у наукові дослідження та інновації. Здійснення цих стратегічних заходів призведе до збільшення виробництва органічних товарів в Україні та зміцнення її позицій на міжнародному ринку.

Одним із сучасних трендів розвитку світової економіки вважається перехід до виробництва органічних продуктів. З кожним роком показники розвитку

ринку органічного сільського господарства в усьому світі зростають. Незважаючи на те, що український ринок органічних продуктів становить невелику частку світового ринку органічних продуктів, останніми роками спостерігаються позитивні тенденції у розвитку ринку. Вони спостерігають значний приріст сертифікованих органічних угідь, стабілізацію обсягу внутрішнього ринку та зростання споживання органічних продуктів харчування. Прийняття Стратегії розвитку органічного сільського господарства в Україні має сприяти підвищенню конкурентоспроможності українського ринку органічної продукції. У майбутньому Україна зможе зайняти лідируючі позиції на світовому ринку органіки, оскільки вона має достатньо природних і людських ресурсів для розвитку органічного сільського господарства, яке буде науково обґрунтовано та підтримувано державою.

3.2 Упровадження світового досвіду державного регулювання розвитку органічного землеробства в Україні

На ринку виробництва органічної продукції спостерігається стійка тенденція до зростання. До кінця 2022 року площа органічної продукції зросла на 26,6%, або 20,3 мільйона гектарів, порівняно з 2021 роком. (рис. 3.6)

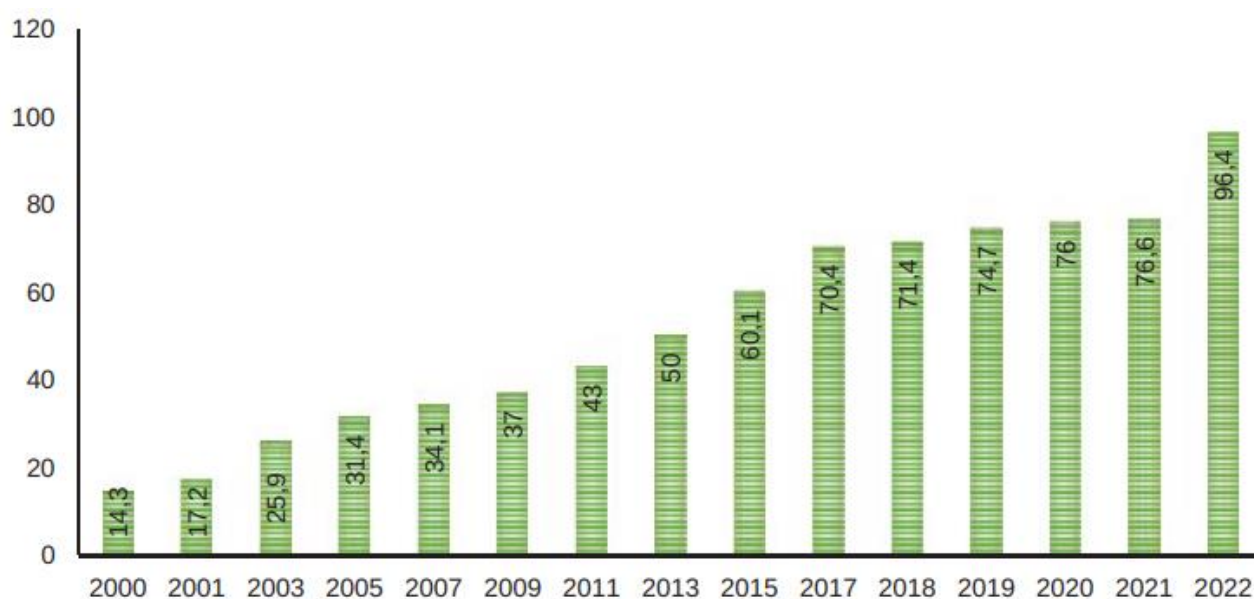

Рис. 3.6. Світове виробництво органічної продукції: площі у млн га [11]

Світовий ринок органіки зріс майже у сім разів з 2000 року, як показано на малюнку 3.6. У 2023 році він становив майже на 4 млрд євро більше, ніж у 2021 році [2].

Світовий ринок органіки зріс майже у сім разів з 2000 року, як показано на малюнку 3.6. У 2023 році він становив майже на 4 млрд євро більше, ніж у 2021 році [2]. До повномасштабного вторгнення Росії в Україну на внутрішній ринок очікувалося більше органічних продуктів у супермаркетах. В Україні основними видами органічної продукції є молоко та молочна продукція, овочі, фрукти та гриби, мед, круп'яні та зернові вироби, борошно, насіння, яйця, м'ясна продукція, олія та цукор, серед інших.

За даними громадської організації Органік Стандарт, на 2022 рік в Україні було приблизно 419 підприємств із різних форм власності, які мали статус органічного виробництва та переробки (рис. 3.7) [23].

Рис. 3.7. Що стосується операторів органічного виробництва в Європі та в Україні

Органічне сільське господарство як окрема галузь сільського господарства має законодавчі рамки в багатьох країнах. Це включає законодавство Європейського союзу щодо органічного сільського господарства, місцеві

закони Данії щодо органічного сільського господарства, Національна органічна програма Сполучених Штатів Америки та інші.

Органічне виробництво в Україні завжди базувалося на міжнародному законодавстві, переважно Європейському Союзу, і найкращих світових практиках. Закордонні програми підтримки розвитку, які ділилися знаннями та досвідом з українськими фермерами, а також фінансові донори з Німеччини, Швейцарії, США, Великої Британії, Франції та інших країн, сприяли розвитку. Щоб покращити економіку України в цілому, співпраця з іншими країнами дала можливість для експорту товарів, що підвищило експортну орієнтацію країни та дало їй можливість показати свій потенціал і знайти нові можливості. Згідно з результатами дослідження, найважливішим завданням є вивчення досвіду державного регулювання розвитку країн ЄС, США та Канади, які є найбільшими торгівельними партнерами. Тому найкращим варіантом є вивчення досвіду та його адаптація до потреб нашого ринку та поточної ситуації [32].

У 1957 році була розроблена перша концепція Спільної аграрної політики ЄС (CAP). Задоволення потреб населення продукцією за досить низькою ціною було головним завданням, яке слід було вирішити. Відповідно, проблеми раціонального виробництва, бережливого ставлення до довкілля та органічності продукції не виникали, і за короткий проміжок часу ці проблеми були вирішені за допомогою субсидування та підтримки з боку держави та регіонів. Однак інтенсифікація виробництва та індустріалізація сільського господарства призвели до надлишкового виробництва та посилення шкідливих впливів людини на навколишнє середовище. Експорт товарів до країн, що розвиваються був одним із способів вирішення проблеми; однак ці заходи мали лише тимчасовий позитив, а згодом призвели до катастрофічної екологічної ситуації в деяких країнах.

Зважаючи на те, що одразу перейти на органічне виробництво неможливо, процес переходу країн-членів ЄС був надзвичайно організованим, структурованим і поетапним. Цьому сприяло виділення конкретних

інструментів для досягнення цілей і успішного управління державою. У рамках Схеми єдиних виплат (SPS) Європейський Союз створив систему підтримки для всіх фермерів, які дотримуються основних вимог до бережливого ставлення до тварин і захисту довкілля. Додатково до підтримки, яка надається безпосередньо на державному рівні, ця система надається фермерам під час добровільних агроекологічних заходів. Субсидії надаються як протягом органічної діяльності, так і протягом конвертаційного періоду на рівні кожної з держав [19]. Відповідно до розробленої схеми впровадження частин CAP, Європейський Союз поступово переходить до організації виробництва [24]. Спільна аграрна політика складається з двох частин. Перша передбачає, що органічні виробники повинні дотримуватися стандартів харчової безпеки та збереження довкілля, а також вимог Сприятливих умов для сільського господарства та довкілля (GAEC). Фермери могли розраховувати на отримання прямого фінансування лише після виконання першої вимоги [2].

Реформа CAP дає органічним виробникам Європи найбільшу державну підтримку у всьому світі. Крім того, реформа включила зелений елемент у прямі платежі. Очевидно, що «держави-члени повинні використати 30 відсотків своїх перших частин внесків на ці нові виплати, що відповідає максимуму 89,3 млрд євро, або 21,7 від загального бюджету ЄС для сільського господарства».

Німеччина є однією з країн Європи, яка є лідером у розвитку руху органічного виробництва. Країна може похвалитися однією з перших в Європі повністю органічних сільськогосподарських систем. Таблиця 3.1 показує основні етапи розвитку органічного виробництва в Німеччині. Незважаючи на те, що Німеччина останнім часом втратила лідерство на ринку органічного виробництва в ЄС, вона все ще є однією з найбільших імпортерів органічної продукції, у тому числі з України (здебільшого зернові, молоко, овочі та фрукти).

У 30-ті роки ХХ століття Швейцарія розвинула органіку. Відтоді країна є однією з найпрогресивніших у світі в органічному виробництві та займає високу позицію у світових рейтингах. Уряд зміг досягти цих результатів лише

за допомогою добре організованої системи, яка ефективно підтримувала виробників і співпрацювала з іншими європейськими країнами щодо інвестицій, освітніх програм і досліджень для фермерів. Варто відмітити, що у Швейцарії, на відміну від багатьох інших держав, держава займає друге місце у формуванні політики регулювання органічного виробництва, а активні організації органічних фермерів займають перше місце. Такі висновки можна зробити, враховуючи той факт, що у Швейцарії ніколи не було офіційного національного плану дій щодо розвитку органічного виробництва [17].

Унікальний досвід ведення органічного господарства в Нідерландах. Незважаючи на те, що країна є надзвичайно густонаселеною та не має родючих ґрунтів, як в Україні, вона все ще є однією з найкращих країн у світі щодо експорту органічної продукції. Фермерам зараз надається мінімальна субсидія на відшкодування витрат, понесених щодо сертифікації та інспектування, приблизно 650 євро на рік. Додатково надають пільги щодо оподаткування та кредитування органічних виробників.

У Франції є два основні технічні регламенти щодо органічної продукції сільського господарства. Це технічний регламент CCF Bio French Organic Standard щодо органічної продукції тваринного походження та технічний регламент щодо виробництва органічної сировини для кормів для домашніх улюбленців. У національній системі контролю та сертифікації органічної продукції основними організаціями є такі:

1. Національна організація походження та якості (головний уповноважений орган влади);
2. Акредитаційний комітет Франції (виконує функції головного органу країни з акредитації);
3. Органи, які здійснюють сертифікації: Ecocert France (найвідоміший, здійснює приблизно 80 % усіх сертифікацій), Agrocet, Certipaq, Qualite France, SGS-ICS,

Данія приділяє велику увагу дослідженню щастя та сприятливих умов існування своїх громадян. Споживання органічної, чистої та безпечної

продукції є важливою частиною здорового та щасливого життя, тому органічне виробництво повинно бути пріоритетним. Це також підтверджується амбітним національним планом повного переходу сільського господарства на органічні технології до 2020 року. Данія демонструє надзвичайно високі темпи зростання органічного виробництва щороку [12]. Данія була першою, хто запровадив органічні правила, перевірки та маркування [10].

Держава, ритейлери та експортери, а також дві організації, Organic Denmark і Danish Agriculture & Food Council, сприяють розвитку органічного сектору в країні. Міністерство навколишнього середовища та продовольства Данії відповідає за виконання як законодавства ЄС, так і органічного законодавства на національному рівні. Данське сільськогосподарське агентство – ще один контролюючий орган всередині Міністерства, який перевіряє органічних виробників, а також постачальників кормів, зернових, насіння та інших продуктів органічного походження.

Станіслав Карловський використав біологічний метод вирощування продукції на своїх 1 760 га землі, щоб розпочати органічне сільське господарство в Польщі. Національні сільгоспвиробники стали більш зацікавлені в переході на органічне виробництво після приєднання до ЄС, оскільки їм стала доступна фінансова підтримка в цій галузі. Польща має право на органічне сільськогосподарське виробництво відповідно до постанов Ради ЄС 834/2007 та Комісії ЄС 889/2008. Крім того, Акт про органічне сільське господарство є основою законодавства Польщі щодо органіки.

Сполучені Штати Америки мають майже 80-річну історію органічного сільськогосподарського виробництва та споживання. Основними організаціями, які відповідають за державне регулювання органічного виробництва в країні, є: Уповноважений орган влади це Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки; Акредитаційний орган є Служба збуту сільськогосподарської продукції Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки; Контролюючі органи, зокрема сертифікаційні

органи, які проводять сертифікацію двох типів: перший існує для виробників; а другий вже для переробних і підприємств збуту

У 1950-х роках у Канаді розпочався розвиток органічного сільськогосподарського виробництва. Частково це стало результатом візитів іноземних експертів до Канади з Європи, США та Великої Британії. Приблизно в ті ж роки була заснована перша офіційна органічна асоціація ґрунтів. Пізніше його назвали Земельним товариством. Наступним кроком стали організації з виробництва органічних продуктів у шести провінціях країни [5]. Університет Макдональда є важливим центром для обміну інформацією та налагодження контактів у цій галузі [15]. У Канаді є багато благодійних організацій, з яких найвідомішою є «Канадські органічні виробники» (COG), які мають членів у всіх регіонах країни.

Практика інших країн показує, що державне регулювання розвитку органічного сільськогосподарського виробництва потребує трьох взаємопов'язаних елементів: економічної політики держави, ефективної нормативно-правової бази та чіткої екологічної стратегії розвитку (рис. 3.9).

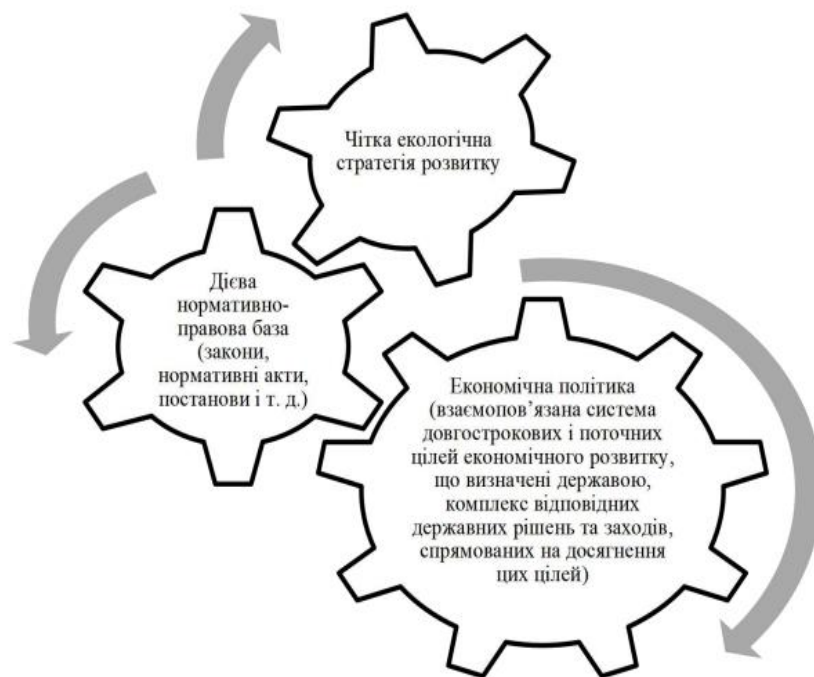

Рис. 3.9. Структура органічного виробництва у результаті ефективного державного регулювання

Джерело: [14, 16]

Для розвитку органічного виробництва в Україні ми адаптували досвід інших країн за трьома основними векторами: матеріальні стимули, нематеріальні стимули та контроль і нагляд (рис. 3.10). Наведені нижче заходи з розвитку органічного сільськогосподарського виробництва матимуть позитивний ефект, якщо їх використовувати окремо. Крім того, якщо використовувати кілька з перелічених напрямків разом, можна досягти значно кращих результатів, що пояснюється дією синергетичного ефекту.

Рис. 3.10. План розвитку органічного виробництва в Україні, адаптований до досвіду інших країн

Таким чином, результати аналізу міжнародного досвіду державного регулювання розвитку сільськогосподарського виробництва органічної продукції та пріоритетів надання підтримки органічним виробникам свідчать про те, наскільки важлива та корисна органічна сфера та результати її діяльності для прогресу глобальної спільноти.

3.3 Можливості застосування інформаційних технологій в органічному аграрному виробництві

Хоча інновації в обробітку ґрунту широко використовуються у вітчизняному землеробстві для підвищення родючості та збереження мікроелементів, вони не завжди приносять бажані результати. Це демонструється забрудненням ґрунтових вод і зниженням поживних мікроорганізмів, що в свою чергу впливає на рослини, тварини та людей. Таким чином, дедалі ширше застосовуються прогресивні сучасні технології точного землеробства та мінімального обробітку ґрунту (рис. 3.11).

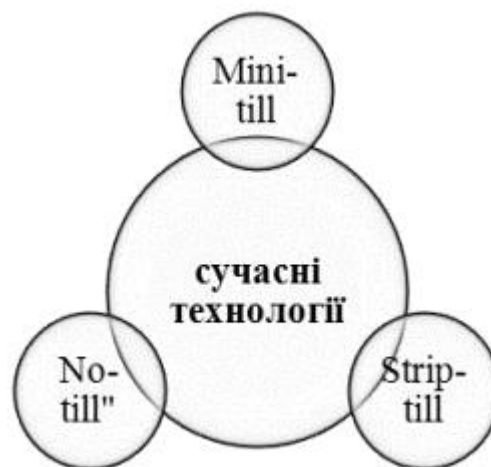

Рис. 3.11. Сучасні технології у оптимальному обробітку ґрунту.

*Джерело: Сформовано автором на основі [23]

Наразі засоби, за допомогою яких виробники продукції досліджують посіви та поля, коригуються завдяки впровадженню нових технологій у виробництво. Не потрібно бути експертом, щоб побачити, як технології змінюють світ, роблячи виробництво товарів більш простим, прибутковим,

ефективним і безпечним. Рис. 3.12 показує п'ять найсучасніших інформаційних технологій, які використовуються для виробництва органічної продукції.

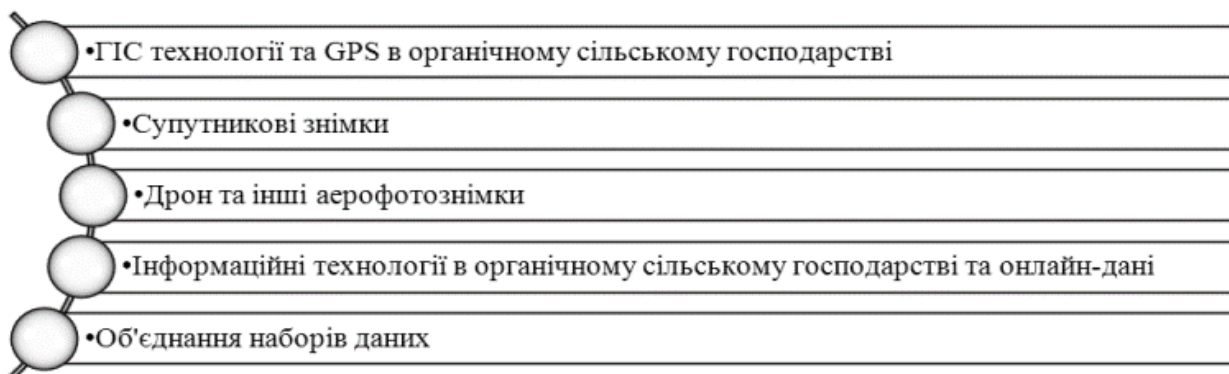

Рис. 3.12. Новітні інформаційні технології в органічному виробництві.

Джерело: Сформовано автором на основі [3]

Метою інформаційної трансформації органічного сільського господарства є впровадження нових технологій, визначення та опис підходів і механізмів, які забезпечують сталий розвиток органічного сільського господарства. Це включає в себе впровадження цифрових технологій у органічне виробництво та процеси, які мають прямий вплив на підвищення рівня життя на селі. Впровадження цифрових технологій також дозволяє збирати та збирати дані, щоб оцінити ефективність.

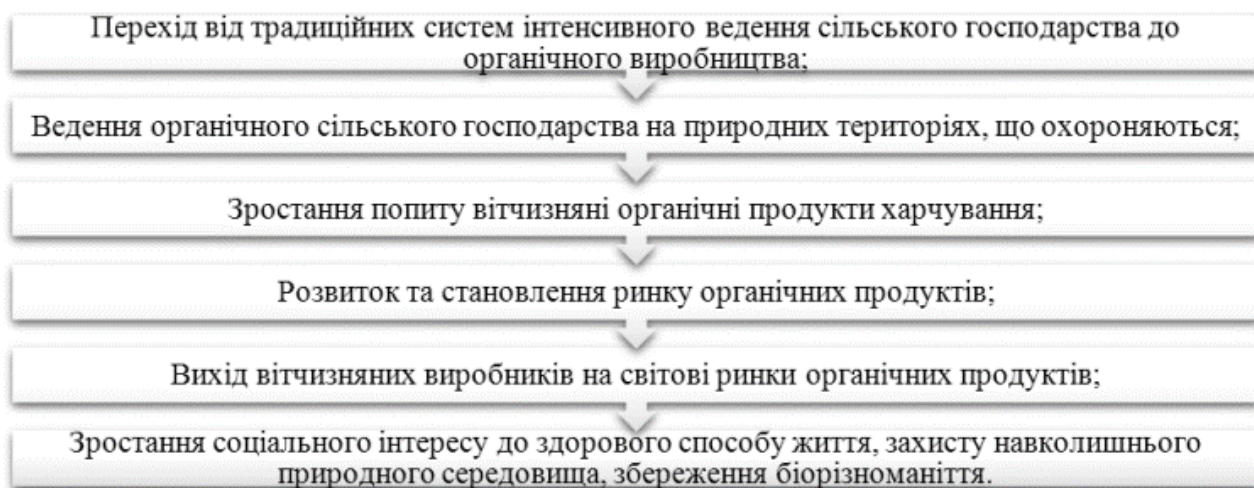

Рис. 3.12. Ключові аспекти зростання органічного виробництва продукції в

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Таким чином, для розвитку органічного сільського господарства необхідно впровадити цифрове органічне сільське господарство. Це означає

впровадження нової стратегії управління, заснованої на використанні інформаційних технологій, а також новий етап розвитку агросфери, включаючи використання геоінформаційних систем, глобального позиціонування, бортових комп'ютерів та інтелектуальних пристроїв. Це також означає здатність змінювати процеси обробки, щоб контролювати та впроваджувати

3.4 Формування стратегічного розвитку органічного виробництва в методичним підходом SWOT та PEST аналізу

Для держави надзвичайно важливо мати досвід тестування системи інформаційних технологій для точного прогнозування та оцінки врожаю. Агропромисловий комплекс (АПК) є однією з найважливіших галузей, і ми можемо опинитися на передовій впровадження багатогранної цифрової технології. Впровадження цифрових технологій в АПК дозволить швидко збільшити обсяги виробництва та продовольчу безпеку нашого ринку, оскільки вони дозволять контролювати весь виробничий процес і забезпечувати адекватний і своєчасний контроль обліку продукції. Зрештою, всі підприємства зможуть отримати доступ до цього важливого рішення уряду в режимі реального часу. Це дозволить швидко реагувати на проблеми, прогнозувати обсяги врожаю та модернізувати систему виробничого планування [6, 4].

Таблиця 3.1 містить SWOT-аналіз ринку органічної продукції в Україні за допомогою ІТ. Згідно з даними таблиці та аналізом, органічне сільське господарство має значний потенціал для покращення економічного, соціального та екологічного стану в Україні. Органічне виробництво сприяє загальному розвитку сільських районів, покращенню якості та безпеці харчування населення.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз ринку органічних товарів України

Сильні сторони	Слабкі сторони
Низька хімізація сільського господарства	Забрудненість ґрунтів деяких областей радіонуклідами
Значні площі сільгоспугідь, у т.ч. непрямі землі	Нерозвиненість технологій та брак практичного досвіду виробництва та переробки органічної продукції
Продуктивна робота наукових інститутів з розробки нових ресурсозберігаючих технологій та їх успішне впровадження в виробництво	Висока собівартість органічної продукції при низький термін її зберігання
Мода на здорове харчування серед певних груп населення	Відсутність підприємств, що займаються переробкою органічної продукції
Позитивний тренд попиту на органічну продукцію в Україні та за кордоном	Відсутність реклами органічних продуктів та пропаганди здорового харчування
	Низький рівень розвитку логістики
	Складність виходу на ринки збуту сільгосппродукції
	Погані умови зберігання продукції
	Нерозвиненість консультативних центрів для виробників органічної продукції
	Неготовність більшості населення дбати про якість харчування
	Недостатній рівень добробуту населення
Можливості	Загрози
Низька конкуренція на ринку органічної продукції	Недосконалість законодавчої бази для виробників органічної продукції
Підвищений інтерес ЗМІ	Відсутність будь-якої державної підтримки розвитку ринку органічної продукції (інформаційної, фінансової, маркетингової)
Поширення досвіду західних виробників органічної продукції	Посилення конкуренції на внутрішньому ринку
Попит на органічну продукцію на міжнародному ринку	Труднощі, що виникають при взаємодії з органами державної влади
	Відсутність підтримки наукових досліджень з проблематики виробництва, переробки та реалізації органічної продукції
	Нестабільність економічної ситуації в аграрному секторі внаслідок економічної кризи
	Низька доступність фінансових ресурсів
	Слабкий розвиток традиційного сільського господарства
	Протекціоністська політика зарубіжних держав

Джерело: сформовано автором на основі аналізу ринку органічної продукції та загальної ситуації в Україні.

Використовуючи метод PEST-аналізу, було досліджено фактори політичного, економічного, соціального та технологічного характеру, які впливають на розвиток ринку органічної продукції (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 Аналіз PEST органічного виробництва в Україні [7]

Політичні	Економічні
<ol style="list-style-type: none"> 1. Політична нестабільність та наслідки революційних подій; 2. Анексія Криму; 3. Військовий конфлікт в Україні; 4. Бюрократизація, корупція та лобіювання інтересів окремих політичних груп; 5. Активність молодих та висококваліфікованих кадрів та амбіційність щодо створення позитивних перетворень; 6. Активний рух щодо децентралізації; 7. Підтримка міжнародних організацій та країн-партнерів; 8. Європейський вектор розвитку. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коливання курсу національної валюти (інфляція); 2. Переважання експорту сировини та імпорту готової продукції; 3. Високий рівень безробіття в країні; 4. Невизначеність земельних відносин; 5. Енергетична залежність країни від імпорту енергоресурсів 6. Постійне підвищення цін на енергоресурси; 7. Поступовий вихід з економічної кризи; незначне, але стабільне зростання ВВП; 8. Наявність дешевої робочої сили; 9. Інвестиційна привабливість національної економіки.
Соціальні	Технологічні
<ol style="list-style-type: none"> 1. Старіння нації, збільшення кількості людей похилого віку; 2. Міграційні процеси, від'їзд працездатного населення та молоді за кордон; 3. Урбанізація, проблеми пошуку роботи та розвитку інфраструктури у сільській місцевості; 4. Низький рівень доходів та низька купівельна спроможність. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність зв'язку між наукою та технологією в реальному секторі економіки; 2. Відставання освіти у вищій школі від інноваційних процесів; 3. Недостатня увага та брак фінансової підтримки державою науки та інновацій; 4. Автоматизація та механізація всіх виробничих процесів; 5. Швидкі темпи розвитку науково-технічного прогресу; 6. Зміцнення захисту прав інтелектуальної власності.

Міграція молоді сільського населення до міст, високий рівень безробіття та низькі доходи, руйнування інженерної та соціальної інфраструктури тощо є наслідками низького рівня економічного розвитку сільської місцевості України.

Низький рівень економічної активності у сільській місцевості призводить до того, що молоде покоління не бачить перспектив для свого професійного та особистісного розвитку, тому віддає перевагу міграції до міст чи за кордон. Це створює демографічні дисбаланси, зменшує кількість працездатного населення та підвищує навантаження на старше покоління, яке залишається у селах.

Високий рівень безробіття та недостатній розвиток підприємницької діяльності обумовлюють низькі доходи сільського населення. Це, своєю чергою, негативно впливає на рівень споживання, доступ до якісних товарів і послуг та можливості для самозайнятості.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Альтернативою інтенсифікації сільськогосподарського господарства є впровадження органічного виробництва, основними принципами якого є заборона використання хімічних засобів захисту рослин, обмеження застосування синтетичних мінеральних добрив, гормонів тощо. Органічне сільське господарство не лише сприяє збереженню та відновленню природних ресурсів, а й є джерелом безпечних для здоров'я людини та високоякісних продуктів харчування.

Органічне сільське господарство є перспективним напрямом аграрної галузі, що має значний економічний, соціальний та екологічний потенціал. Хоча розвиток органічного виробництва в Україні виглядає багатообіцяючим завдяки зростанню його частки в загальному обсязі сільськогосподарської продукції та великим можливостям для розширення як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, існують певні перешкоди.

Згідно з визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), органічне сільське господарство являє собою виробничу систему, спрямовану на збереження здоров'я ґрунтів, екосистем і благополуччя людей.

Сьогодні в Україні працюють оператори. Більшість із них, 85 відсотків, сертифіковані українським органом ТОВ «Органік Стандарт», а решта 15 відсотків належать іноземним органам сертифікації [11]. З метою підвищення рівня розвитку виробництва органічної продукції Міністерство аграрної політики України бере участь у таких міжнародних програмах

На основі географічного розташування Львівщини є всі умови та елементи, необхідні для успішного розвитку органічного виробництва. Наявність близько 8 млн га екологічно чистих і родючих земель в Україні дає їй значну конкурентну перевагу над іншими країнами, що робить її кращим виробником якісної продукції. Крім того, важлива є тривала історія українських сільськогосподарських виробників, що свідчить про їхню експертність і професійність у цій галузі, а також сприятливий клімат для ведення сільського

господарства.

На Львівщині родючі ґрунти забезпечують урожайність 52 центнери на га, а рентабельність органічного землеробства становить 36–42 відсотка. Це дає значні 84 переваги у вирощуванні органічних культур без використання хімікатів. Інвестиції в органічне виробництво зазвичай окупаються за 2–10 років. Органічне виробництво є хорошою альтернативою традиційному інтенсивному виснажуванню ґрунтів, враховуючи поточний стан екології.

У Львівській області працює понад двадцять операторів ринку органічної продукції, які займаються рослинництвом, ягідництвом, садівництвом, збором дикоросів і переробкою. У цьому регіоні є значний потенціал для розвитку органічного сектору, і участь у цій програмі є важливим кроком для підтримки цього потенціалу як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівні. За останні п'ять років кількість фермерів, які займаються виробництвом органічної продукції, зросла в півтора рази. Для органічного бізнесу Львівщини більшість підприємств спеціалізуються на експорті; останнім часом внутрішній ринок поступово розвивається. У порівнянні з країнами Європи, де 30–40% полиць супермаркетів складаються з органічної продукції, він все ще дуже малий.

На Львівщині лише одна торговельна мережа працює з «органіками» на постійній основі, а в інших магазинах і маркетах ця продукція з'являється періодично.

З 2021 року на Львівщині запроваджено новий спосіб підтримки «органіків» – надання бюджетної субсидії на одиницю оброблюваних угідь. Крім того, з 2019 року в області працює комплексна програма, яка має на меті компенсувати витрати на сертифікацію органічного виробництва.

Відшкодування витрат, пов'язаних із сертифікацією органічного виробництва, є однією з цілей підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції в регіоні. Це було вирішено на сесії Львівської обласної ради, яка внесла зміни до Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства на 2021–2025 роки.

Агровиробники сплачують певні суми за сертифікат органічного виробництва та щорічне підтвердження відповідності. Вже не перший рік обласний бюджет Львівщини бере на себе частину цих витрат. Для участі в програмі підтримки підприємствам потрібно лише надати певний пакет документів.

Питання стратегічного розвитку органічного ринку в Україні набуває особливої ваги в світлі зростаючої популярності органічної продукції та її значного впливу на сільське господарство та економіку в цілому. Збільшення виробництва органічної продукції та зміцнення позицій на міжнародному ринку є життєво важливим для економіки регіону і країни, особливо в світлі глобальних змін і викликів, таких як зміна клімату, підвищення екологічної свідомості та зростання конкуренції на світовому ринку. Хоча останніми роками спостерігається стійка тенденція до зростання низки основних показників, український органічний сектор займає незначну частку світового ринку органічної продукції.

Фонд майбутнього для сільського господарства – це німецький неприбутковий фонд, який підтримує проекти, спрямовані на зміцнення та захист органічного сільського господарства. З березня 2022 року спільно з проектом «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства» (COA) допомагають українським органічним сільськогосподарським виробникам, які опинилися у скрутному становищі через військову агресію росії проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонс С. Е. Стан та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні. Сільське господарство та лісівництво. 2021. № 3 (22). С. 221-236.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.
3. Артеменко Л.Б. Європейський досвід державної підтримки органічного виробництва у контексті забезпечення продовольчої безпеки України. Агросвіт. 2019. № 9. С. 46-52.
4. Берсуцька С. Я., Козичева Т. О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 2(60). С. 165-172.
5. Біодинамічне сільське господарство в Україні. Огляд розвитку та поточної ситуації. Органічна платформа знань, 2023. URL: https://organic-platform.org/top_news/biodynamichne-silске-gospodarstvo-vukrayini-oglyad-rozvytku-ta-potochnoyi-sytuacziyi/
6. Боліда С. Органічна спрямованість аграрного бізнесу як фактор конкурентних переваг виробника. Маркетинг в Україні. 2021. № 3. С. 30-32.
7. Болоховська А. Тренд на органічне в Україні: як розвивається та що пропонує ринок. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/18/708903/> (дата звернення: 02.04.2024).
8. Висоцький Т., Ремізов А., Прокопчук Н. Органічний сектор в Україні, 2023. URL: <https://organicinfo.ua/news/biofach2023-opened/> Випуск # 54 / 2023 ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО 77 ЕКОНОМІКА
9. Вовк В. І. Екологічна економіка як сучасна інтегральна наука. Витоки та засадничі принципи [Електронний ресурс] / В. І. Вовк // Українська асоціація Римського клубу. Режим доступу : <http://clubofrome.org.ua/corweb/Article/11..>
10. Городняк І., Петровський С. Аналіз ринку органічної продукції в Україні. Економічний простір. 2023. № 184. С. 31-35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5>
11. Дашборд щодо експорту української органічної продукції. Дія. Бізнес. Експортний напрям. URL: https://export.gov.ua/740-eksport_ukrainskoi_organichnoi_produktsii
12. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
13. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018, № 36, ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
14. Камінська А.І. Світовий досвід розвитку органічного виробництва. Агросвіт. 2020. № 17-18. С. 23-27.
15. Ковальчук С., Добровольська К. Брендинг у сфері виробництва органічної продукції. Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 36-50.

16. Корогод О. Як дипломати допомагають просувати органічних виробників на міжнародних ринках. Економічна правда, 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/21/703411/>
17. Кравчук І.І., Орликовський М.О. Перспективи розвитку європейського сільського господарства: уроки для України. Агросвіт. 2020. №13-14. С. 32-39.
18. Крохтяк О.В. Оцінка якості земель сільськогосподарського призначення для ведення органічного виробництва. Збалансоване природокористування. 2017. № 3. С. 130–137
19. Куліш Л. П. Розвиток конкурентоспроможного органічного виробництва в Україні. Інвестиції: практика та досвід. № 1/2019. С. 42–46.
20. Ларіна Я. Веган-споживач як перспективний сегмент ринку органічної продукції. Маркетинг в Україні. 2021. № 4. С. 43-45.
21. Ларіна Я. Мотиви споживання органічних продуктів та їх вплив на маркетингові рішення. Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 27-35.
22. Липчук В.В. Рекомендації з поліпшення конкурентоспроможності органічної продукції на ринку України: каталог наукових розробок / В.В.Липчук, Б.І. Шувар ; за заг. ред. В.В. Снітинського, В.І.Лопушняка // Вчені Львівського національного аграрного університету виробництву. – Львів : Львів. нац. аграр. ун-т, 2010. – Вип. 10. – С. 105-106.
23. Лоянич Н. Органічний одяг- новий модний тренд або must have? Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 51-52.
24. Маркевич Л.С., Подолянчук О.А. Понятійний апарат терміну «органічна продукція» та напрями її обліку. Агросвіт. 2020. № 4. С. 99-104.
25. Менчинська В.В., Субота Т.А. Тенденції підготовки фахівців з органічного виробництва у закладах вищої освіти України. «Органічне виробництво: освіта і наука»: тези II Всеукр. Наук.-практ. Конф. 31 жовтня 2019 р. Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2019. С. 156-159.
26. Милованов Є.В. Принципи здоров'я як вагомий фактор впливу на розвиток органічного сільського господарства України. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2019. Вип. 1. С. 160-176.
27. Мінькова О.Г., Сакало В.М., Горб О.О. Маркування та сертифікація органічної продукції. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 2. С. 126-135.
28. Новак Н.П. Ігнатенко М.М. Чинники та умови розвитку органічного виробництва молока в аграрних підприємствах України. Агросвіт. 2020. № 13-14. С. 18-22.
29. Органік в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>.
30. Органік Стандарт, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://organic.ua/uk/organicworld/how-to-choose>
31. Органічне виробництво в Україні. Опубліковано 09 лютого 2024 року. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini#:~:text=%D0%9E%D1%80%> (дата звернення: 02.09.2024).
32. Осадчук С. О. Органічне виробництво очима студентів. «Ліс, наука,

- молодь»: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. (24 листопада 2022 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 107.
33. Паламарчук В.О., Коренюк П.І. Економіка природокористування: навч. посіб. Запоріжжя: Дике Поле, 2003. С. 164–166.
34. Палєхова Л. Маркетинг органічної продукції: Контекст відповідного споживання і виробництва. Маркетинг в Україні. 2021. № 3. С. 26-29.
35. Перезовова І., Мінакова С., Мінакова О. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні. Маркетинг в Україні. 2021. № 2. С. 58- 59.
36. Перші 4 оператори органічної продукції отримали сертифікати українського зразка. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/news/pershi-4-operatoriorganichnoyi-produkciyi-otrimali-sertifikati-ukrayinskogo-zrazk>
37. Площа сільськогосподарських угідь в Україні з органічним статусом – 246 126 га. URL: <https://www.agroperspectiva.com/ru/news/190826> (дата звернення: 02.04.2024).
38. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91. URL: <http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/>.
39. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:EN:PDF>
40. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-1>.
41. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
42. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 від 30 травня 2018 року про органічне виробництво і маркування органічних продуктів та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007: Європейський Союз; Регламент, Міжнародний документ, Правила [...] від 30.05.2018 № 2018/848. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-18#Text
43. Сенишин О. С. Формування стратегічних напрямів розвитку органічного землеробства в Україні з використанням методики SWOT-аналізу. Мукачівський державний університет. 2017. Вип. 10. С. 112–120. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО Випуск # 61 / 2024 220 ЕКОНОМІКА
44. Федерація органічного руху України, ІФОАМ. “Органік в Україні”, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>
45. Федун А. (2015) «Органіка: до лідерства через перепони», Юридична газета. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/organika-do-liderstva-cherez->

[pereponi.html](#).

46. Хаєцька О. П. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 6. С. 38-48.

47. Чайка Т. О. Ефективність органічного сільського господарства в Україні / Т. О. Чайка // Вісник Полтавської державної аграрної академії. Полтава, 2011. № 4. 160-164.

48. FAQ ORGANIC UA. URL: <http://organic.ua/uk/organicworld/faq>.

49. Global Organic Farmland and Market Continued to Grow in 2021. URL: <https://www.ifoam.bio/news/global-organic-farmland-and-market-continued-grow-2021#:~:text=In%202021%2C%20organic%20retail%20sales,of%20the%20end%20of%202021>) (дата звернення: 02.04.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А Національні логотипи органічної продукції країн світу

<p>Національний логотип органічної продукції Німеччини Bio-Siegel</p>	
<p>Логотип органічної продукції ЄС</p>	
<p>Офіційний державний логотип для маркування органічних продуктів Франції</p>	
<p>Французький логотип Bio-Coherence</p>	

<p>Національний органічний логотип Міністерства сільського господарства США</p>	 The logo for the United States Department of Agriculture (USDA) Organic program. It features a circular design with a brown outer ring. Inside, the word "USDA" is written in bold green capital letters above a green horizontal bar. Below the bar, the word "ORGANIC" is written in white capital letters on a green background.
<p>Канадський національний органічний логотип</p>	 The logo for the Canadian Organic Program. It is a circular emblem with a green border. The text "CANADA ORGANIC" is written in white on the left side and "BIOLOGIQUE CANADA" on the right side. In the center, there is a red maple leaf above a green field with a white path leading to a horizon.
<p>Український національний органічний логотип</p>	 The logo for the Ukrainian Organic Product program. It features a stylized green leaf with a white stem and branches, centered between two overlapping circles: a yellow one on the left and a blue one on the right. Below the graphic, the words "ОРГАНІЧНИЙ" and "ПРОДУКТ" are written in green capital letters on two separate lines.